

Ob prazniku svobode in odpora nasilju

25. aprila bomo spet obhajali praznik odporniškega gibanja, praznik svobode in odpora nečloveškemu nasilju.

Prazniki, tudi najbolj pomembni, se vedno spreminjajo v tradicijo in v navado z določenim ceremonialom in določeno frazeologijo, pa tudi z nekim zunanjim pompom, ki je največkrat močno odtujen pravemu bistvu praznika. Tako se dogaja celo z največjimi verskimi prazniki, katere preplavlja val komercializacije in zunanjih navad. In v golo tradicijo brez notranjega pomena se lahko spremeni tudi praznik 25. aprila, v dan, katerega pomen bo v tem, da otrokom ni treba v šolo, da imajo delavci in nameščenci pristo in da si zato lahko vsakdo privoščijo v primeru lepega vremena izlet kam v pomladno naravo ali kamorkoli. Toda pomen 25. aprila se ne bi smel nikoli izgubiti v tem. Tudi tisti mladi, ki sami še niso mogli biti udeleženi v odporniškem gibanju, bi se morali vedno zavedati, kako je ta praznik nastal in kaj pomeni.

Na ta dan se spominjamo tistih, ki so se zno'raj hitlerjevske trdnjave same, v katero je nacistični norec s svojimi pomagači spremljal skoro vso Evropo, vzdignili zoper nasilje in v obrambo svobode. To niso bili poklicni vojaki, ampak navadni ljudje, med katerimi mnogi niso do tedaj nikoli vzeli orožja v roke. In mnogi ga niso vzeli v roke niti med bojem. Posluževali so se vse močnejšega orožja, kakor je tisto iz jekla. Posluževali so se orožja duha, ki ga je delala najnevarnejšega za nacistične nasilneže ljubezen do svobode.

Praznik odporniškega gibanja skušajo danes izkoristiti nekatera gibanja v svoje propagandne namene. Toda to ni strankarski praznik, ampak praznik vseh tistih, ki ljubijo svobodo in ki so pripravljeni, da jo vedno spet obranijo pred vsemi tistimi, ki bi jo hoteli odpraviti ali zmanjšati; vseh tistih, ki hočejo svobodo vedno bolj utrditi in jo napraviti čimbolj varno pred no'imi poskusi nasilja, ki nikoli ne prenehajo, prikrilo ali odkrito. Tako pojmovana svoboda ne izključuje nikogar. Njen pomen je prav v tem, da hoče kar najbogatejši duhovni in politični pluralizem, v katerem vidi edino jamstvo resnične svobode.

Prava svoboda ne potrebuje pridevnikov, ni ne takšna ali drugačna svoboda, ne svoboda za te ali za one, ampak enostavno samo svoboda, svoboda za vse, ki nimajo v mislih in namenih njenega uničenja. Tisti, ki so šli med zadnjo vojno v boj za svobodo proti nacističnemu divjaštvu, pač niso pojmovali svobode kot nekako egoistično zado, kot golo zmago nad nasprotnikom, ka-

(Nadaljevanje na 9. strani)

POSVETOVANJE V INNSBRUCKU

V Innsbrucku je bilo pred dnevi posvetovanje med številnim odposlanstvom Južnotirolske ljudske stranke in med predstavniki tirolske deželne ter dunajske osrednje vlade. Južnotirolsko odposlanstvo je vodil predsednik bocenske pokrajinske vlade Magnago, z avstrijske strani pa sta se med drugimi udeležila posvetovanja kancler Klaus in zunanji minister Tončić.

Predsednik Magnago je poročal o vsebinski zadnjega razgovora z ministrskim predsednikom Morom, ki je pojasnil določene dele vsebine tako imenovanega »paketa«, to je vrste zakonskih in upravnih ukrepov, s katerimi namerava Italija dokončno urediti južnotirolsko vprašanje. Vodstvo Južnotirolske stranke je, kot znano, le s pičlo večino glasov sprejelo italijansko ponudbo, ki bi jo pa moral še potrditi strankin občni zbor, ko bo rešeno še zadnje sporno vprašanje, in sicer kako zagotoviti z mednarodnimi instrumenti izvajanje sprejetih obveznosti.

Posvetovanje v Innsbrucku je pokazalo, da obstajajo tako med Južnimi Tirolci kot med Avstrijci različna gledanja. Zdi se pa, da vsi soglašajo, da mednarodno sodišče v Haagu, ki ga predlaga Italija, ni zadostno jamstvo. Zato sta baje prišli do izraza

zlasti dve stališči: nekateri predlagajo, naj bi ustanovili mešano italijansko-avstrijsko komisijo za izvajanje novega sporazuma, drugi pa so mnenja, naj bi nadzorstvo prevzel kak organ Združenih narodov.

Posvetovanje ni torej popolnoma razjasnilo položaja, zato ni pričakovati, da se bo kočljivo vprašanje o kratkem uredilo. Medtem so še vedno na delu sile, ki si prizadevajo, da bi onemogočile miroljubno rešitev spora. Te dni je prišlo ponovno do dveh terorističnih atentatov v Južni Tirolski, ki na srečo nista povzročila smrtnih žrtev.

Nekateri italijanski listi pišejo, da tudi v vladni večini ni popolnoma enotnega gledanja, češ da obstajajo razlike med predsednikom vlade in zunanjim ter notranjim ministrom. Predsednik Moro je baje za bolj širokogrudno tolmačenje in izvajanje ukrepov v korist Južnih Tirolcev, medtem ko naj bi bila Fanfani in Taviani bolj naklonjena politiki »trde roke«.

Vsak pameten človek pa bo moral priznati, da je v interesu obeh strani, da pride čimprej do pravične rešitve vprašanja, kajti vsako nadaljnje odlašanje in zavlačevanje bo predstavljalo le vodo na mlin prenapetežem na eni in drugi strani.

Papež Pavel VI. Slovincem :

„Naklonjenost, spoštovanje, ljubezen“

V začetku aprila je bilo slovensko narodno romanje v Rim.

V slovesni avdijenci v kateri se je zbra'o 2500 Slovincem, je imel papež na naše romarje nagovor v katerem je rekel med drugim:

Po kratkem presledku po romanju iz jugoslovanske Bačke nam božja Previdnost znova daje tolažbo s sprejemom vaše številne skupine, dragi slovenski romarji, ki ste prišli v Rim proslavit 1200-letnico spreobrnjenja vaših prednikov h Kristusu.

Ganjeni in veseli vas sprejemamo. Pozdravljamo najprej višje pastirje, voditelje romanja: nadškofa Jožeta Pogačnika, škofa Maksimilijana Držečnika in Janeza Jenka. Z njimi vred objemamo goreče duhovnike, ki jih spremljajo in vse vas, dragi sinovi in hčere, ki ste njihova krona. Pozdravljamo vse Slovence, tudi tiste, ki so prišli iz drugih dežel ali prebivajo v Rimu in jim izražamo našo naklonjenost, spoštovanje in ljubezen.

Kako se čutimo nasproti vam dolžnike za spodbudo, ki nam jo dajete! Kar smo že dejali pretekli ponedeljek vašim rojakom, ponavljamo tudi vam: ne moremo reči drugače, kakor da vidimo v vašem romanju zelo tolažilno znamenje prebud'itve, polno upanja. Čast vam, goreči in delavni škofje, ki

ste ohranili v srcih vaših vernikov visok plamen vere in ljubezni. Čast vam, duhovniki, čast vam verniki, ki ste ohranili živo versko vnemo in zavzetost. Papež, ponižni pa pravi Kristusov namestnik, vam to govori v Gospodovem imenu. Po nas vas vsa Cerkev hvali, se vam zahvaljuje in vas proslavlja.

Iz vaše dežele, ki jo bogate tako sijajne in mogočne lepote in katere slavni spomeniki spričujejo vašo stoletno ljubezen do domovine in zvestobo Cerkvi, ste prišli sem v središče krščanstva, da potrdite svojo vero. V svetišču Marije Velike, ki je najbolj častljiva in starodavna Marijina bazilika, ste se zbrali k somaševanju in molitvi, da zapojete Bogu himno zahvale za dobroto, ki ste jih prejeli v dolгих stoletjih zgodovine. Na grobovih apostolskih prvakov Petra in Pavla, dveh stebrov rimske Cerkve, ste že naprej začeli Leto vere, s čimer ste se velikodušno odzvali našemu nedavnemu vabilu.

Pred očmi našega duha se pa odvija imenitna, veličastna podoba: ta vaša navzočnost v Rimu je za nas simbol prisotnosti vseh vaših sorjakov. Tudi v njihovem ime-

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

• NEDELJA, 23. aprila, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojšanu; 10.15 Poslušali boste... Od nedelje do nedelje na našem valu; 11.15 Oddaja za najmlajše. »Giarburascov dnevnik«. Napisal Vamba (Luigi Bertelli). Tretji del. Prevod in dramatisacija Dese Kraševac; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj...; 15.30 »Potovanje v Koromandijo«, igra v treh dejanjih, napisal Dominik Smole; 17.15 Obisk v diskoteki; 18.30 Sodobne ertice in novele: Franc Jeza: »Trinajstica«; 20.30 Iz slovenske folklore: V starih časih; Lelja Rehar: »Čer suo uotruoci je veselje jen srječa«; 22.10 Intrepertacije Artura Toscaninija.

• PONEDELJEK, 24. aprila, ob: 11.40 Radio za šole (za srednjo šolo); 12.10 Liki iz naše preteklosti: »Albert Sirk«, pripravil Franc Orožen; 13.30 Prijljubljene melodije; 17.25 Radio za šole (za srednjo šolo); 18.00 Odvetnik za vsakogar, pravna posvetovalnica; 19.05 Tržaški pripovedniki: »Pier Antonio Quarantotti Gambini«, pripravil prof. Josip Tavčar; 21.00 Kulturni odmevi; 22.30 Romantični samospjevi Franz Schuberta.

• TOREK, 25. aprila, ob: 10.00 Rižarna v Trstu spomenik žrtvam odporiškega gibanja, pripravil Franc Jeza; 12.00 Iz slovenske folklorne: »Čer suo uotruoci je veselje jen srječa«; 15.30 »Bernardek«, radijska komedija, napisal Saša Vuga. Igrajo člani Slovenskega gledališča v Trstu, vodi Jože Babič; 17.25 Luigi Dallapiccola: Canti di liberazione; 19.10 Plošče za vas, quiz oddaja; 20.30 Gioacchino Rossini: »Otello«, melodrama v treh dejanjih.

• SREDA, 26. aprila, ob: 11.40 Radio za šole (za prvo stopnjo osnovnih šol); 12.10 Pomenek s poslušavkami; 17.25 Radio za šole (za prvo stopnjo osnovnih šol); 18.00 Ne vse, toda o vsem; 19.10 Higiena in zdravje, pripravil dr. Rafko Dolhar; 19.25 Deželni zbori: Zbor iz Rupe, vodi Zdravko Klanjšček; 20.35 Simfonični koncert. V odmoru (približno ob 21.30) Knjižne novosti: Beno Zupančič: »Meglina«, ocena prof. Martina Jevnikarja.

• CETRTEK, 27. aprila, ob: 11.50 Glasbila in barve; 12.00 Za smeh in dobro voljo. Besedilo Danila Lovrečiča; 17.20 Italijanščina po radu; 17.35 Glasba za vaš transistor; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše. Pripravila Krasulja Simoniti; 20.35 »Don Juane«, komedija v treh dejanjih, napisal Tirso da Molina, prevedel Mirko Rijavec. Igra RO., režira Jože Peterlin; 22.40 Slovenski solisti. Klarinetist Igor Karlin, pri klavirju Aci Bertoneelj. Arthur Honegger: Sonatina. Bohuslav Martinu: Sonatina.

• PETEK, 28. aprila, ob: 11.40 Radio za šole (za drugo stopnjo osnovnih šol); 12.10 Med tržnimi stojnicami; 13.30 Glasbeno potovanje okoli sveta; 17.25 Radio za šole (za drugo stopnjo osnovnih šol); 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 O glasbi govorijo skladatelji; 19.10 Moj prosti čas; 20.35 Gospodarstvo in delo. Urednik Egidij Vršaj; 21.00 Koncert operne glasbe; 22.45 Magija glasbil v jazzu.

• SOBOTA, 29. aprila, ob: 11.50 Orkestrji lahke glasbe; 12.00 Kulturni odmevi. 13.30 Semeni plošč. 15.00 Glasbena oddaja za mladino, pripravlja Dušan Jakomin; 16.00 Volan, oddaja za avtomobiliste; 16.15 Pregled italijanske dramatike. Pripravila Josip Tavčar in Jože Peterlin (24. oddaja). Italijansko gledališče pred prvo svetovno vojno; 17.20 Dialog — Cerkev v sodobnem svetu; 17.30 Lepo pisanje, vzori in zgledi mladega rodu; 18.30 Retrospektiva jazz, pripravlja Sergio Portaleoni; 19.10 Družinski obzornik: »Vera v življenje« — ureja prof. Ivan Theuerschuh; 19.25 Nastopi zabavnih ansamblov na Radiu Trst; 20.35 Teden v Italiji; 20.45 Slovenski oktet; 21.00 Za smeh in dobro voljo. Besedilo Danila Lovrečiča; 21.30 Vabilo na ples; 22.20 Za prijene konec tedna.

„Naklonjenost, spoštovanje ljubezen“

(Nadaljevanje s 1. strani)

ru ste nam dali dokaz žive ljubezni s tem, da ste nas tako navdušeno pozdravljali in nam poklonili darove, ki simbolično predstavljajo vaše delo. Z vašim romanjem se je prvič zgodilo, da neki slovanski narod v Rimu proslavlja jubilej spreobrnitve h krščanski veri. V tem trenutku se naš pogled širi in objema vse prostrane dežele, katerim sta slovanska apostola oznanjala evangelij. Vi ste danes prvi izmed njih prišli k nam. V našem srcu že vstaja upanje na nova srečanja z drugimi narodi. Samo Bog ve za to uro in trenutek. Mi ga pa odslej pričakujemo z neomajnim zaupanjem.

Ko nam vaša navzočnost govori, da je danes tu srce Slovenije in vse Jugoslavije, bi vam radi povedali, da smo tudi mi z vami. Papež se zanima za vas, vas ljubi. Vedite to, govorite o tem, bodite o tem prepričani! Papež je z vami predvsem z molitvijo, s katero nenehno kliče na vas milost Sv. Duha, da vas tolaži, vas utrjuje in vas spodbuja k zvestobi.

Srčno želimo, da bodo vaše škofije srca, ki v istih mislih, delih, besedah in zgledih soutingajo z velikim srcem vesoljne Cerkve. Želimo, da postanejo vaše župnije šola prepričanih in velikodušnih apostolov; da bodo po navodilih 2. vat. koncila v njih čudovito zrasle vrste globoko verne mladine, krščanskih očetov in mater, ki hranijo svojo vero in ljubezen pri eharistični mizi, po besedi psalmista: »Tvoji otroci so kakor oljčne mladike okrog tvoje mize« (Ps. 127,3).

Želimo, da vaše družine postanejo svetišče, kjer se vzgajajo dobri božji služabniki, zvesti otroci Cerkve, pošteni in delavni državljani, v smislu nauka koncila v odloku o laikih: »Dolžnost zakoncev je bila vedno, danes pa je največji del njihovega apostolata, da s svojim življenjem razodevajo in dokazujejo nerazveznost in svetost zakonske zveze, da odločno zagovarjajo pravico in dolžnost staršev in skrbnikov glede krščanske vzgoje otrok; da branijo dostojanstvo in zakonito neodvisnost družine... Družina je od Boga prejela poslanstvo, da bodi prva in življenjska celica družbe. To poslanstvo bo spolnila, če se bo v medsebojni ljubezni vseh članov in v skupni molitvi k Bogu razodevala kot domače svetišče Cerkve« (t. 11).

S temi srčnimi željami vas, častiti bratje in dragi sinovi, želimo spremljati v vsem vašem življenju. Izročamo jih priprošnji slavne nebeške Kraljice, svetima apostoloma Petru in Pavlu, sv. Cirilu in Metodu, da vam izprosijo veselje, mir in Gospodovo moč. V Njegovem imenu vam dajemo apostolski blagoslov, ki ga raztegujemo na vse Slovence, doma in v svetu, posebej še otrokom, starim in delavcem. »Milost Gospoda našega Jezusa Kristusa naj bo z vami vsem« (2 Tes 3, 13).

Po nagovoru so izročile tri slovenske narodne noše papežu darove romarjev (med drugim kovan svečnik iz Krope). Romarji so papeža navdušeno pozdravljali, on pa se je z mnogimi rokoval. Pobjekal je tudi nekega slovenskega otročka.

9. maja pa bo slovensko narodno romanje pod vodstvom škofov h Gospe Sveti, za 1200-letnico pokristjanjenja Slovencev.

Mihajlov pred sodiščem v Beogradu

Znani hrvaški esejist Mihajlo Mihajlov je, kot kaže, kar aboniran na sodniške razprave. Te dni je spet stopil pred okrožno sodišče v Beogradu, kamor so ga pripeljali iz ječe, ker je že zaprt zaradi znanih dogodkov lanskega leta, ko je skušal organizirati socialno-demokratsko stranko in izdajati lastno revijo. Tokrat se mora zagovarjati še zaradi raznih člankov, ki jih je poslal v tujino in v katerih je tako pisal o jugoslovanskih razmerah, da je to po mnenju javnega tožilca vredno nove obsodbe.

Mihajlov pa je tokrat nastopil pred sodiščem zelo sproščeno, najbrž zato, ker ga ni tiščala kravata, katere po pravilniku o zapornikih ne sme nositi niti pred sodniki. Živahno se zagovarja, zakaj je poslal članke v objavo v tujino, češ da jih pač ni mogel objaviti doma. Če bi mu jih bili objavili v državi, bi se bil vzdržal pošiljanja v

tujino. Hrvaški emigrantski tisk je ponatiskoval njegove spise, poslanc seveda drugim, tujim revijam, a Mihajlov se zagovarja, da zato ni on kriv. Listi pač ponatiskujejo, kar se jim zdi.

Vse bo seveda odvisno od tega, kako si bo sodišče tolmačilo pošiljanje njegovih člankov v tujino, kot obrekovanje države in njenega vodstva ali le kot lažji prekršek. Verjetno bo izrečena sodba v tem zadnjem smislu. Vsaj Mihajlov najbrž tako pričakuje, drugače si ni mogoče razlagati njegove dobre volje pred sodniki. Tu pa tam si jih celo nekoliko privošči, npr. predsednika sodišča Dušana Lukića. Mihajlov je namreč privlekel iz žepa neko knjižico in začel brati iz nje. Predsednik ga je opomnil, naj neha, češ da sam dobro pozna jugoslovansko ustavo. Tedaj pa je Mihajlov kar zazijal: »Ne dvomim, da je poznate, toda jaz sem vam hotel nastaviti past in vi ste se ujeli vanjo. To namreč ni besedilo naše ustave, ampak Stalinove ustave iz leta 1936.« Muzali so se tudi poslušavci, a najbrž tudi Lukić, saj mu ni preostalo drugega. Zeleti je, da tega veselega razpoloženja na sodišču ne bi razdrila kakšna stroga sodba.

Naknadno smo zvedeli, da je bil obsojen Mihajlov zaradi propagande proti državi na štiri in pol leta ječe in še štiri leta potem ne bo smel publicistično delovati.

UMRL JE KONRAD ADENAUER

V sredo zgodaj popoldne je umrl v svoji vili v Rhoendorfu bivši dolgoletni nemški kancler Konrad Adenauer. Doživel je 91 let. Bil je pravi patriarh nemške politike. Imel je tudi še zadnja leta velik vpliv v političnem življenju, zlasti v krščansko-demokratski stranki.

Leta 1949 je prevzel hudo nalogo, da zgradi iz narodnih in materialnih razvalin, ki jih je zapustil Hitler, novo, demokratično Nemčijo. Četudi ni bil več mlad, se je z vsemi energijami posvetil tej nalogi in jo častno opravil. Kancler je bil do oktobra leta 1963.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 23. aprila, nedelja: Vojko, Adalbert
- 24. aprila, ponedeljek: Jurij, Igor
- 25. aprila, torek: Marko, Osvoboditev
- 26. aprila, sredo: Zdeslav, Dobra
- 27. aprila, četrtek: Bistra, Peregrin
- 28. aprila, petek: Živan, Vital
- 29. aprila, sobota: Marina, Robert

O narodnem romanju Slovencev v večno mesto

Veselo rojijo misli v glavi slehernega romarja, ki je po beli nedelji s svojimi nadpastirji obiskal središče krščanstva — Rim. Ne veš, kje bi začel. Petdeset avtobusov vseh firm, barv in agencij je srečno peljalo slovenske romarje v Rim, Assisi, Loreto, Padovo in Benetke. Policaji so si pulili lase, ker niso mogli več usmerjati prometa ob tem našem navalu. Ljudje so se ustavljali in se gledali drug drugega. Kaj pa je to? Odkod so? Je to mogoče? Te karavane ni bilo ne konca ne kraja. V teh potujočih hišah se je pogosto oglasila nabožna in narodna pesem, dvignila zares živa molitev in včasih za spremembo oglasi! dovtip za kratkočasje.

Nad dvatisoč vernih src se je odzvalo vabiła Cerkve in reklamnih agencij širom Slovenije. Videl si matere, očete, videl tudi fante in dekleta žarečih oči. Čudovite umetnine iz skoro treh tisočletij, ki smo jih videli, so polnile duše vseh z veseljem in občudovanjem. Poganski in krščanski svet sta si stala nasproti. Zmagalo je krščanstvo. Neštevilni spomeniki vseh vrst dokazujejo, da je zlasti Europa krščanska zemlja.

Kako si majhen pred temi stvaritvami duha. Njihova drzna zasnova, še drznejša izvedba in trmasto kljubovanje s časom te naravnost stre, da ti zastane dih, če si odprl na stežaj vrata svojim čutilom. Vsa moderna tehnika ti postane naenkrat nekam bolj ponižna. Polet v vesolje te spričo sedanjih sredstev več ne omami. Človek je že prej prodrl v strahotne višine in globine duha. Telefon, telegraf, radio, televizija, atomska sila se nam zdijo že vsakdanje stvari, medtem se nam umetnine velikanov tembolj odmikajo, čimbolj jih občudujemo.

Če hočem podati nekaj vtisov o romanju, sem sila v zadregi, ker se misli brezobzirno prepletajo, kot bi teknovala med seboj. Kljub temu bom skušal napraviti red v tem kaosu, kot tisti pogumni policaj sredi Rima ob navalu naših cestnih velikanov. Ne bo zameril Sv. Anton Padovanski, obdan s takim razkošjem kakor nobena kraljica iz bajnega jutrovega sveta. Tudi Santa Maria del fiore v Firencah naj mi ne zameri, če se ne morem ustaviti. Tudi Asiškega ubožca prav lepo prosim, naj da prednost prvakoma apostolov, ker je bilo pač njuno mesto končni cilj našega romanja.

Prvo veselo doživetje v večnem mestu je bilo srečanje in snidenje vseh slovenskih romarjev na grobu apostola narodov, Pavla v njegovi veličastni baziliki ob žarečih obrazih naših rojakov, živečih v Rimu. Naša lepa ljudska pesem je kot še nikdar v zgodovini odmevala od zlatega stropa in od veličastne mozaične abside. Mislim, da so se veselo počutili vsi Petrovi nasledniki, zlasti Janez Dobri, ki je zadnji stopil v to nebeško vežo. Kaj naj rečemo o spominski slovesnosti na grobu slovanskih apostolov? Vsakdo je ob prelepih besedah naših (škofov) nadpastirjev čutil nezrečeno veselje in srečo, da je po naših apostolih vero prejel in ohranil. Veselje je rastlo bolj in bolj, ko smo se zbrali v najlepši in najvažnejši Marijini cerkvi, v baziliki Marije Snežne. O kako je utripalo sleherno srce ob mogočni Marijini pesmi iz tisočerih grl! Ni se varal tisti reporter, ki je dejal

da ni še nikdar slišal kaj takega, kljub temu da je že marsikaj doživel.

Višek ganotja pa smo doživeli ob srečanju z očetom katoliškega sveta, s Pavlom VI., ki je iz ljubezni do nas Slovencev določil posebno avdienco za nas. Pulz srca je bil vedno hitrejši in močnejši. Nismo več videli drug drugega, tako smo vsi upirali pogled v svetega očeta. Dvorana blagoslovov (Sala delle benedizioni), napolnjena do kraja z našimi ljudmi, gotovo še ni slišala takega petja. Zgodovinske besede nadškofa ljubljanske in nadvse tople ter pomembne besede svetega Očeta so se zarežale v dušo, da se ti do smrti več ne izbrišejo. Gesta pokojnega Janeza, s katero je papež prav na koncu dvorane dvignil k sebi otroka mlade slovenske matere iz Kojškega, je dalo še večji sunek našemu navdušenju.

In cerkev Sv. Petra? Veliko ciceronov se je že trudilo v teku stoletij, da bi gledavcem nekaj povedalo. Menim pa, da je vsak izmed njih več zatemnil kot osvetlil. Beseda je zares preslabotna, da bi mogla stvarno opisati veličino, lepoto, skladje in pesem tega čudeža arhitekture, slikarstva in kiparstva. Človek bi gledal in gledal, a brezobzirni čas ga podi naprej, da si ogle da še druge stvari, z željo, da se spet vrne s prijatelji ali znanci. Vprašaj se: Kaj je tista sila, ki ti vzvalovi dušo do dna? To je veličina duha, te iskre neskončnega duha, ki jo je Bog uklenil v slabotno in na razpad obsojeno telo. Zares vidni dokaz o bivanju duše in odličnosti netvarnega sveta. Umetnikov duh je bil tisti, ki je dal besedo in pesem mrzlemu kamnu, okornemu lesu, mrtvi snovi. Lepa je narava, čudovito je vesolje. Vendar je zakladnica umetnin tudi ena izmed tistih dobrin, ki so kulturnemu človeku svete. Ob katastrofalnem divjanju voda Arna v Firencah dne 4. novembra lani smo lahko videli preplah milijonskih množic ob nevarnosti za te zaklade.

Brat, sestra, ali se zaveš, da je velikanški odstotek vse umetnosti ustvarila vera v Boga in v posmrtnost? Če ne bi bilo vere, bi bili dokaj siromaki v umetnosti. Prišpevajmo vsak po svoji moči, da bi se tudi v ljubezni do bližnjega sveta vera afirmirala, kot se je v kulturi. Tako ne bo vera le teorija, ampak življenje, ki se bo končno prelilo v večno življenje. Romar

PREJELI SMO

NEKAJ KRITICNIH PRIPOMB K NASEMU SLOVENSKEMU GLEDALIŠČU

Letos imamo vtis, da manjka našemu poklicnemu gledališču v Trstu načrtnosti, oziroma, da repertoar, ki si ga je zamislilo, ne more v celoti izvesti in ga zato spreminja. Res, da je sezono začelo precej zgodaj, vendar nam je bilo nerazumljivo, da je potem imelo enomesečne počitnice na ta račun nekako tedaj, ko je bila sezona na višku.

Drugo, kar nas moti, so prepogosti recitali, h katerim se je gledališče zateklo v zadnjih dveh letih. Recital je sam na sebi lepa stvar, toda moral bi biti izven rednih predstav. To je lahko lep umetniški večer, kakršni so za zaključene kroge ljubiteljev umetnosti. Ne morejo pa nadomestiti rednih predstav.

Opažamo, da ima SG. na radiu predstave, ki so jih obljubljali prej na odru. Kolikor nam je znano, je v splošnem praksa povsod pri gledališčih v Italiji, da jih najprej igrajo na odru. Tu pa, ne samo, da niso bila ta dela še na odru ampak jih niti ne napovedujejo. Najbrže pač n. izvedljivo eno in drugo.

Zadrega v pomanjkanju predstav se zdi tudi v gostovanju z recitalom, kakršno je bilo z »Gospo Juditi«, nenačrtnost pa v tem, da gostuje takoj za tem spet Pionirsko gledališče z Reke — (čeprav je organiziral drugo predstavo drug naslov) prej »Ero« z reke — Tri gostovanja iz istega (ne slovenskega) mesta v tako hitrem zaporedju!

Skoda tudi, da predstave pravočasno ne dozore. Tako je bila premiera Pirandella na Veliki četrtki, premiera Drabosnjakove božične igre pa po božiču.

Verjamemo, da ima gledališče težave pri svojem delu — kdo jih nima! Vendar se zdi, da je bil zlasti čas za predstave letos res zelo slabo izrabljen. Tudi ne vemo, ali je že kje na obzorju kaka nova premiera ali ne. Sezona pa se bliža koncu.

Zdi se, da bi moglo Slovensko gledališče vse bolj in uspešno opravljati svojo vlogo. To je pač poklicna ustanova in zato to lahko od njega pričakujemo. Nekaj drugega je delo vseh drugih nepoklicnih skupin na Tržaškem in Goriškem, ko ljudje po svojem poklicnem delu žrtvujejo čas za brezplačno prosvetno delo. Upamo, da nas ne bo pustilo gledališče letos tako na pol poti. Mislimo, da je preveč dni Kulturni dom prazen in da bi moralo prav poklicno gledališče razporediti svoje predstave in več svojih predstav tako, da bi bilo v njem več prireditev. Zdaj pa se zdi kot učenec v šoli, ki se je naučil v vsem letu tistih nekaj pesmi na pamet in jih zdrdra zapovrstjo, pa naj ga kdo posluša ali ne. Opravil je svoje delo.

Če ne v maju, pa želimo vsaj za prihodnjo sezono uspešnejše delo našemu gledališču.

L. T.

—0—

NOVI STEVILKI »MOSTA« IN »ZALIVA«

V kratkem bosta izšli novi številki tržaških slovenskih revij »Most« in »Zaliv«. Obe številki sta že v tisku.

Morda je on organiziral „Rižarno“

Kot poročajo, je počenal nacist Franz Stangl, ki so ga nedavno prijeli v Braziliji, med vojno svoje okrutnosti tudi v naših krajih. Lovca na SS-ovske zločince, judovski inženir Wiesenthal, je poslal italijanskemu veleposlaniku na Dunaju Martinu pismo, v katerem navaja zločine, ki jih je počel Stangl v Italiji, zlasti v Vidmu in v Trstu.

Do leta 1943 je služil Stangl v uničevalnih taboriščih v Treblinku in v Lublinu. Avgusta 1943 pa so ga poslali v Italijo in Jugoslavijo (verjetno v Slovenijo), da bi se boril proti partizanom, seveda z mučenji in uničevanjem ujetnikov. Kot stotnik SS-oddelkov je zlasti poleti 1944 zakrivil mnogo zločinov na Tržaškem. Svoj glavni stan je imel v Vidmu, pri poveljstvu ge-

stapovskega oddelka IV B 4. Pozneje pa so ga premestili v Benetke. Poslal je veliko število Judov in tržako Rižarno. Nekatere so ustrelili, druge pa poslali v uničevalno taborišče Auschwitz.

Nedvomno je bil Stangl v tistem času tudi sam večkrat v Trstu in ni izključeno, da je bil prav on tisti, ki je prišel na idejo za preureditev Rižarne v uničevalno taborišče, saj je imel v tem že prakso iz svoje dotedanje službe.

Zato bo poleg Avstrije, Zahodne Nemčije in Poljske morda zahtevala Stanglovo izročitev tudi Italija. Ta krvolok ima nedvomno na vesti tudi mnogo Slovencev, iz časa svojega »boja proti partizanom« v Jugoslaviji.

I Tržaškega

Za pravice naših kmetovavcev

Deželni svet je v torek zaključil razpravo o zakonskem osnutku, ki predvideva ustanovitev zavoda za razvoj kmetijstva v deželi Furlaniji-Juljski krajini. Osnutek zakona je bil sprejet z glasovi demokristjanov in socialistov, proti so glasovali komunisti, predstavniki socialproletarcev, liberalcev in misovcev, medtem ko se je predstavnik Slovenske skupnosti vzdržal. Dr. Škerk je svoje stališče utemeljil, češ da je bil od številnih njegovih amandmajev sprejet samo eden. »Poleg tega kaže — je dejal slovenski predstavnik — da so med večino že na delu konservativne struje, ki si prizadevajo, da bi osrednja vlada znikala zakonitost« tistega člena zakona, ki vsebuje omenjeni popravek.«

V tej zvezi je treba vsekakor omeniti potek seje z dne 13. t. m., ki je potekala zelo razburkano, ker je bil v razpravi Škerkov popravek, oziroma zahteva, naj se 11. člen tako izpopolni, da bo slovenskim kmetovavcem jasno zajamčena pravica do strokovnega izobraževanja v materinem jeziku.

Predstvanik Slovenske skupnosti je v svoji dolgi intervenciji naredil nekakšen obračun prizadevanj deželne vlade v korist slovenskega prebivalstva, pri čemer je ugotovil, da je v bistvu negativen. Čeprav Slovenci predstavljajo znaten del prebivalstva v deželi, jih doslej noben dežel-

ni zakon niti ne omenja in jih tudi drugače dežela nič ali prav malo upošteva. Deželni odbornik za kmetijstvo se v svoji intervenciji sploh ni dotaknil problemov slovenskih kmetovavcev, čeprav ga je več svetovavcev na to opozorilo. Slovenski prebivavci menijo — je nadaljeval govornik — da smejo zahtevati, naj bodo njihove pravice zajamčene in zaščitene z zakonom, kajti vse ostalo so besede, ki nič ne pomenijo. Prav zato je tudi postavil spreminjalni predlog, da se uzakoni pravica slovenskih kmetov do izobraževanja v materinščini. V tej zvezi je kot enega izmed vzrokov izseljevanja v Beneški Sloveniji navedel pomanjkanje skrbi za tamkajšnje ljudstvo, ki je dejansko zapuščeno. Deželno odborništvo za kmetijstvo je pri nastavljanju novih funkcionarjev in kmetijskih strokovnjakov popolnoma prezrlo Slovence in ni zaposlilo nobenega slovenskega agronoma ali tehnika, čeprav je za dodelitev teh mest prosilo več slovenskih strokovnjakov. Noben demokrat — je še dejal dr. Škerk — se s tako politiko ne more strinjati. V dveh letih je deželna uprava nakazala za kmetijske potrebe v Furlaniji nad 10 milijard. Slovenski kmetovavci zato zdaj pričakujejo od svojih furlanskih tovarišev, da jih vsaj podpro, ko zahtevajo priznanje pravice do strokovnega izobraževanja v materinem jeziku. Na koncu je predstavnik Slovenske skupnosti še opozoril, da je njegova zahteva v skladu s sporazumom med strankami, ki sestavljajo večino občinskega in pokrajinskega sveta v Trstu.

Škerkov predlog je podprl voditelj socialistične skupine, medtem ko je odbornik za kmetijstvo Comelli skušal uveljaviti takšno besedilo, ki dejansko ni predvidevalo nič jasnega. Tedaj se je oglašil poročevavec večine, socialist Angeli in predlagal novo besedilo 11. člena, ki je v bistvu zadovoljevalo svetovavca Škerka in komuniste. Za besedo je prosil demokristjanski svetovavec Ramani, ki je tudi ob tej priložnosti pokazal razumevanje za izvajanja slovenskega predstavnika in njegov predlog odločno podprl. Pretila je že nevarnost, da pride do hudega razkola v vrstah večine, ko je bil zunaj sejne dvorane dosežen sporazum, tako da je poročevavec Angeli lahko predložil novo besedilo 11. člena, ki med drugim predvideva, da bo nova ustanova pri prirejanju izobraževalnih tečajev upoštevala posebne etnične potrebe prebivalstva prizadetega področja.

Za to besedilo so glasovali vsi svetovavci, razen liberalcev in misovcev.

MOŠKI ZBOR S PROSEKA-KONTOVELA SE ODSLEJ IMENUJE PO SLOVENSKEM SKLADATELJU VASILIJU MIRKU

V kinodvorani »Iris« na Proseku je bila v petek, 14. t. m., posebna slovesnost. Take ganljive, pristrčne in obenem tako globoke svečanosti domačini že dolgo ne pomnijo. Moški pevski zbor s Proseka-Kontovela je sklenil, da prevzame ime po slovenskem skladatelju, tržaškem rojaku Vasiliju Mirku. In ta formalni akt je hotel praznovati čimbolj slovesno. Ko so se pevci zvrstili na odru, jih je občinstvo, ki je dvorano napolnilo do zadnjega kottička, navdušeno pozdravilo. V imenu pevskega zbora je navzoče najprej pozdravil Bruno Rupel. Profesor Demšar je spregovoril o skladatelju Vasiliju Mirku. Sledile so čestitke in pozdravi predstavnikov raznih organizacij. Pevce je nato pozdravil Karel Cibic, po rodu s Proseka, ki pa že dolgo let biva v Mariboru. V izredno lepih besedah je govornik nanizal vrsto globokih misli in obudil spomine na nekdanje lepe in težke trenutke, ki sta jih Prosek in Kontovel preživela, segel v kulturno bogato preteklost teh dveh vasi in se s hvaležnostjo spomnil zaslužnih mož, pevcev, pevovodij, ki so se s pesmijo na ustih, »tem našim miroljubnim orožjem«, borili proti potujčevanju. In ko je fašizem hotel to našo pesem uničiti, je ta z novo silo priklenila ljudi na slovensko zemljo. In slovenska pesem naj nas še naprej varuje pred narodnim izumiranjem.

Občinstvo, ki je svojega rojaka in bivšega pevovodja Karla Cibica poslušalo z vso dovtetostjo, je njegove besede pozdravilo z burnim in hvaležnim aplavzom.

Sledil je koncert moškega pevskega zbora, ki je prvič pel kot zbor »Vasilij Mirk«. Čez trideset mož in fantov je z interpretacijsko dognanostjo in melodioznostjo zapelo okrog dvajset pesmi trinajstih avtorjev. Bogat repertoar, ki gre od Gallusovih pesmi do onih v narečju Milana Pertota. In kar je tudi važno: pevci so povsem izboljšali izgovorjavo slovenskih vokalov, tako da se jim zdaj res ni treba bati nikaškega gostovanja v matični deželi. Vse to pa je sad nepretrganih tedenskih vaj, združevanja optimizma in žive ljubezni do svojega jezika in zemlje.

s

SPACALOVA RAZSTAVA

V prostorih kulturne ustanove »Stella Matutina« v Gorici je razstavljal svoja dela znani tržaški umetnik Lojze Spacal. Na ogledu so njegova olja, risbe, ksilografije in litografije iz izbora del od 1950 dalje. Naš rojak Spacal, rojen v Trstu leta 1907, je študiral umetnost v Benetkah, Brescii in v Monzi. Razstavljal je začel leta 1942. Predstavil se je na velikih mednarodnih razstavah od Brazilije do Japonske. Na beneški Bienali leta 1958 je prejel največje mednarodno odlikovanje za grafiko in risbe.

Razstava, ki bo odprta do 2. maja, je precej živahno obiskovana.

—0—

Na pobudo kulturne komisije pri SKGZ bo v soboto 22. aprila t. l. ob 18. uri v foyerju balkona Kulturnega doma otvoritev retrospektivne razstave tržaškega slikarja

JOZETA CESARJA

ob njegovi 60-letnici.

Razstava bo odprta do 14. maja.

PROSVETNO DRUŠTVO IGO GRUDEN S. D. SOKOL

iz Nabrežine vabi člane in prijatelje na občni zbor, ki bo v soboto, 22. t. m., ob 20.30 v društvenih prostorih.

ADRIA O SLOVENSKEM STUDIJSKEM CENTRU

Pretekli teden je organizacija visokošolcev »Adria« sklicala posvetovanje za okroglo mizo o zahtevi naše manjšine, da se ustanovi na tržaški univerzi študijski center za slovenski jezik in literaturo.

Diskusije so se udeležili razni predstavniki našega kulturnega in političnega življenja. Referate pa so podajali najprej profesor Jež, ki je orisal zgodovinsko ozadje naše zahteve; doktor Škerk je povedal, da v Trstu še ni bilo resne akcije za slovenščino na univerzi. Omenil pa je besede prof. Udine leta 1961, ki se je strinjal z zamisljivo, da se na tržaški univerzi ustanovi slovenski študijski center. Omenil je tudi svoj poseg v deželnem svetu, ko se je zavzel za isto stvar.

Nato je prof. Jevnikar govoril o študiju slovenščine na padovanski univerzi, kjer sam poučuje. Ugotovil je, da tržaški študenti ne hodijo v Padova, in bi zato ne bilo napačno, doseči kaj podobnega tudi v Trstu. Predvsem pa je poudaril, da bi že takoj morali poskrbeti, da bi v srednjih šolah pouk slovenščine postal enakopraven pouku italijanščine. Slovenščino namreč lahko poučujejo diplomiranci z najrazličnejših fakultet.

Pogovor, ki je sledil, je posegel naravnost v sredino naše manjšinske problematike z zahtevo, da bi imeli Slovenci v Trstu, v najvišjem forumu kulturnega doživljanja, to je na univerzi, državno priznan prostor, kjer naj bi se zbirali naši slovenisti in kjer bi se vzgajali naši študentje za bodoče profesorje lepega slovenskega jezika. Na koncu se je odbor »Adria« obvezal, da bo nadaljeval akcijo in da bo kmalu sklical nov sestanek.

HRANILNICA IN POSOJILNICA NA OPČINAH

V A B I

svoje člane, vlagatelje in vse, ki se zanimajo za ta domači zavod, na slovesno otvoritev novega sedeža v Bazoviški ulici, 2, ki bo v nedeljo, 23. aprila, ob 10. uri.

SREČANJE V NOVI GORICI

Nova Gorica je v soboto praznovala dvajsetletnico svoje ustanovitve. V okviru proslav je odprla občinska uprava v soboto zvečer razstavo akademskega kiparja Borisa Kalina v razstavnem prostoru skupščinske vežne dvorane.

Po razstavi je bil v veliki sejni dvorani slavnostni koncert vokalnih solistov in Slovenskega okteta. Proslave so se udeležili različni kulturni politični in upravni predstavniki tudi iz Italije, med temi tudi goriški župan Martina.

Po kulturnem programu je povabil novogoriški župan Strukelj vse goste na zakusko. V prisrčnem razgovoru so se zadržali dalj časa in izrazili željo, da bi se podobna tudi neuradna kulturna srečanja še ponavljala.

V PRICAKOVANJU NADŠKOFA

Prejšnjo nedeljo je bil bivši goriški nadškof msgr. Pangrazio uradno umeščen v svoji novi škofiji Porto - Santa Ruffina blizu Rima. Slovesnosti so se udeležili tudi odposlanci stolnega kapitlja pod vodstvom msgr. Velcija ter nekateri zastopniki italijanskih katoliških organizacij.

Predvidevalo se je, da bo do istega dne, to je 16. aprila, že imenovan novi, štirinajsti goriški nadškof. Z istim dnem je namreč uradno prenehala tudi služba nadškofovega namestnika generalnega vikarja msgr. Diodata. Od sobote dalje se nadškofijska oblast nahaja po cerkvenih določbah v rokah stolnega kapitlja. Ta pa je dolžan izvoliti iz svoje sredine, to se pravi izmed kanonikov, v roku osmih dni posebnega kapitularnega vikarja, ki bo vodil škofijske posle do prihoda novega nadpastirja. Koga bo Vatikan izbral, to so pa še večja ugibanja kot doslej.

ZLATOMASNIKU — POZDRAV!

Malokdaj se prijatelji spomnimo, da ležejo leta na pleče tudi vedno nasmejanemu gospodu Lojzetu Kodermacu.

In vendar bo letos obhajal slovesnost zlate maše! Petdeset let mašništva! Koliko truda in žrtev, dela pa tudi razoračanje doprinese in doživi mož, ki je vse svoje življenje posvetil Bogu in ljudstvu svojemu v časovno kratkem, a po delu dolgem pol stoletju.

Tak je naš zlatomašnik Lojze Kodermac.

Beneška Slovenija

Fojda:

ZA NOVA JAVNA DELA

V naši občini že dalj časa primanjkuje po raznih vaseh to in ono, kar mora služiti javni koristi občinarjev. Mnoge vasi so na primer še vedno brez kanalizacije, da omenimo samo najbolj poglobitno potrebo.

Zato se je podal občinski župan s še nekaterimi možmi v Trst k deželnemu odborniku za javna dela. Prikazali so mu, katera javna dela se morajo v občini nujno urediti. Odbornik Masutto je pojasnil, da je dežela že določila vsoto štiriintridesetih milijonov lir za greznično kanalizacijo v Čeneboli, Roncih in v Podvratih. Zagotovil je, da bo deželna blagajna nakazala še 25 milijonov za podobno kanalizacijo tudi v občinskem središču in v Podcerkvi. V teku so tudi razgovori, da se uredi z deželnim prispevkom športno igrišče v Fojdi.

mac. Vse goriško in še posebej tolminsko kulturno, politično in zadržno življenje med obema vojnama je nosilo tudi značilne poteze župnika Kodermaca. V najbridkejših časih mu je rodni briški humor pomagal prebroditi najhujše težave.

Štirideset let je gospod Kodermac župnikoval v Volčah pri Tolminu. Postavil si je spomenike ne samo v dušah svojih faranov; o njegovem prizadevanju pričajo tudi obnovljene cerkve v Volčah, na Mengorah, starodavno svetišče svetega Danijela na volčanskem polju. Po letu 1922 je prav po njegovem trudu vzvalovilo novo prosvetno življenje po vsem tolminskem okraju. Svojo besedo in delo je zastavil tudi pri domačih gospodarskih organizacijah in posojilnicah. Bil je in je še eden tistih ljudskih duhovnikov, ki so za ljudstvo stopali pred oltar in izpred njega med svoje ljudi.

Iz Volč se je umaknil gospod Lojze v rodna Brda, v Kožbano. To naj bi bil pokoj, a on še vedno snuje in dela.

Zdaj je dočkal zlato mašo. Najprej jo bo daroval za svoje sedanje farane v Kožbani, in sicer 30. aprila. Ponovil jo bo za sebe in svoje prijatelje na Sveti gori dne 3. maja. Glavno praznovanje pa bo v Slovencu 7. maja za vse briške duhovne sobrate in vernike.

Takrat se bodo zbrali ob zaslužnem zlatomašniku številni prijatelji in znanci. Z njimi vred izražata zlatomašniku prijateljska voščila tudi nekdanja sošolca, glavni in gospodarski urednik našega lista ter vsi ostali prijatelji z željo, da bi nas njegov veseli nasmešek in vzgled bodrila še dolgo k nadaljnemu delu!

Pevma:**SMRT SOVAŠČANA**

V torek je umrl naš sovaščan Jože Lovrenčič, splošno priljubljen in znan pod domačim imenom »Pepi od poštarce«. Pokojnik je bil po rodu s Planine pri Vipavi. Za seboj je imel precej razgibano življenje, a je znal težave prebroditi. Končno se je naselil v Pevmi, kjer je bila njegova pokojna žena poštna uradnica. Sam pa se je s svojo pridnostjo in razgledanostjo dokopal do zaupne uradniške službe v podgorjskih tkalnicah. Pri sosedih je bil priljubljen zaradi svojega skromnega in dobrega značaja. Zadnje tedne je bolehal in je v torek podlegel bolezni v goriški bolnišnici, v starosti 59 let. Naj počiva v miru!

KULTURNE PRIREDITVE

V okviru kulturnih večerov ob sredah bo v soboto, 22. aprila, v dvoranci »S. Gregorčičevega kluba« pevski nastop. Pod vodstvom Pavline Komelove bosta izvajala zanimiv pevski program zbora »Kras« iz Dola Poljan in pevski zbor »Srečko Kosovel« iz Ronk. Začetek ob 20.30.

Iz Goriške

S sosodne strani:**CERKVENI KONCERT NA MIRENSKEM GRADU**

V nedeljo 16. aprila se je zbrala na prijaznem Mirenskem gradu velika množica ljudstva. Morda prihiti na to božjo pot tolikšno število vernikov le ob jesenski kvaternici. Cerkev je bila natlačeno polna.

Z avtobusi so se pripeljali pevci iz posameznih vasi, z njimi pa tudi drugi vaščani in prijatelji. Z obeh strani meje je prišlo tudi na stotine avtomobilov.

Prihitali so k napovedanemu orgelskemu in pevskega koncertu. Z velikim veseljem smo opazili zlasti dosti mladih obrazov. Vidi se, da se mladina rada zbira tudi v cerkvah in pri lepih nabožnih pesmih. Kaže, da se ne zadovolji samo z različnimi sodobnimi hreščecimi zabavami, marveč išče tudi kaj globjega.

Koncert je začel mojster Hubert Bergant z Bachovimi orgelskimi skladbami. Berganta smo slišali že pri koncertu v cerkvi na Travniku. Tudi to pot je pokazal svoje izredne orglavske vrline. Seveda, zaradi težkih skladb ga niso vsi navzoči dočeli in se je nekaterim zdel ta del cerkvenega koncerta nekoliko predolg.

Domače in preproste poslušavce je bolj zadovoljilo petje posameznih zborov. Po vrstnem redu so nastopali na koru: mešani zbor iz Mirna, moški zbor »M. Filej« iz Gorice; mešani in nato moški zbor iz Vrtojbe; mešani zbor iz Podnanosa in mešani zbor iz Dornberga. Slavje se je zaključilo s pesmijo »Marija skoz življenje«, ki so jo mogočno zapeli vsi zbori skupno.

Poslušavci so se razhajali vsi zadovoljni. Toplo zahvalo zaslužijo vsi, ki so si zamislili in organizirali ta koncert. Izražamo željo, da bi se ta lepi začetek skupnega nastopa cerkvenih zborov in koncertov ponavljal vsako leto s še večjo udeležbo in z večjim sodelovanjem z obeh strani meje. Takšni nastopi nudijo tudi koristne spodbude za srečanje ljudi iz obmejnih krajev.

ODLIKOVANI PLANINCI

Prejšnjo nedeljo so se zbrali planinci na 8. občni zbor Zveze planinskih društev Slovenije. Udeležili so se ga tudi odposlanci goriškega Slovenskega planinskega društva.

Na zboru so bili odlikovani tudi goriški planinci, in sicer tajnica Jožica Smetova z zlato značko, dosedanji predsednik Kumar in gospodar Čermelj Peter pa s srebrno. Castno odlikovanje je prejel tudi znani planinski pesnik, goriški rojak Ludvik Zorzut, ki je bil svoj čas odbornik goriških planincev.

PLANINSKO PREDAVANJE

Včeraj zvečer je priredilo Slovensko planinsko društvo v Gorici zanimivo predavanje o velebit-skih in bosanskih planinah. Govoril je inž. Ciglar iz Ljubljane in pokazal veliko število diapozitivov iz divjega gorskega sveta, ki je goriškim planincem gotovo precej odmaknjen.

KMEČKA BANKA

GORICA, Ul. Morelli 14 — Tel. 22-06

Vam nudi ugodne pogoje za trgovske posle in bančne storitve (vezane in proste hranilne vloge, tekoče račune, posojila, vnovčenje in eskomptiranje trgovskih menic, posle z inozemstvom, menjava tujih valut, plačevanje davkov, telefona, luči itd.)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Uprizoritev Pirandellove igre

„Saj ni zares“

S predstavo komedije »SAJ NI ZARES« je Slovensko gledališče počastilo stoletnico Pirandellovega rojstva in pokazalo univerzalnost umetnosti velikega italijanskega dramaturga. Luigi Pirandello je namreč stopil že dolgo tega z italijanskega odra na svetovno pozorišče in vplival in vplival s svojo močno, tako tipično dramaturško osebnostjo, na rodove dramskih ustvarjalcev.

Tudi slovenska gledališča so preigrala mnoga Pirandellova dela, posebno osrednje Narodno gledališče v Ljubljani je že pred desetletji uvajalo najznačilnejša njegova dela v svoj repertoar.

Gotovo so bili merodajni kakšni posebni razlogi, da Slovensko gledališče v Trstu ni seglo po kakem bolj izrazitem in bolj zanimivem Pirandellovem delu, s katerim bi počastilo letošnji pisatelj ju-bilej. Sicer pa ima tudi komedija »SAJ NI ZARES« izrazite posebnosti tega velikega odrskega ustvarjalca. Tudi tu občudujemo bistrost Pirandellove misli, njegovo duhovitost in grenkobo, po drugi strani pa nas dviga odrešilna misel njegovih junakov. Vendar po drugi strani čutimo, da se je od tedaj, ko je delo nastalo, zavrtelo kolo časa. Na delu leži že patina preteklosti.

Prevod Smiljana Samca se zdi nekoliko neokreten, ker bi bilo moč marsikaj prevesti mnogo bolj živo. Dialog ni tako živahen kot bi lahko bil. Režija Jožeta Babiča je predvsem posredovala tipičnega Pirandella, tako, da si ga lahko čutil iz življenja na odru. Tudi igralsko je bil ritem nepri-siljen, čeprav so dozorele nekatere situacije in nekateri izrazi igralcev šele v kasnejših predstavah in so dobili tako večjo trdnost. V soglasju z režijo si je zamislila kostume Anja Dolenčeva, Uroš Vagaja pa je sicer nekam skromno, vendar od-govarjajoče izdelala scene. Med igralci so ustvarili zelo lepe like zlasti trije: Kozlovičeva je odlično zaigrala Gasperino in ji dala v prvem delu izraz-no močno karakteristično podobo z nežnimi čustvenimi odtenki. Ob zadnjem dejanju pa je ta podoba postala nova in je bila morda malce premalo povezana s prvo, čeprav je bila v celoti prepričljiva. Posrečeno podobo starega profesorja Virgadama je ustvaril Edvard Martinuzzi in ji dal mestoma veliko toplino. Se prepričljivejši bi bil, če bi njegov izraz ne zdrsnil preopogosto v forsirano komiko. Jožko Lukež je ustvaril iz neznatne postave gospoda Barranze izredno plastično in živo, v podrobnostih izdelano, prepričljivo postavlo. Nekatere vloge pa so bile nekoliko kričeče narejene, napihnjene in nenaravne, vendar so igralci v celoti prikazali del živega Pirandellovega življenja. Igrali so še: Stane Starešinič, Rado Nakrst, Alojz Milič, Mira Sardočeva, Zlata Rodoškova, Miranda Caharija, Sil-vij Kobal in Leli Nakrstova.

RECITAL BRANKE VERDONIK-RASBERGERJEVE

Slovensko gledališče dopolnjuje tudi svoj letošnji repertoar, ki se zdi nekoliko skromen, z recitali in gostovanji. Clanica hrvaške drame »Ivan Zajc« z Reke Branka Verdonik Rasbergerjeva je slavila 30-letnico svojega odrskega udejstvovanja z recitalom Cankarjeve »Gospe Judite«. Predstavo je posredovala tudi tržaškemu občinstvu.

Cankar je pisal to povest na osnovi življenja neke gospe Olge, ki je bila v času pisateljevega bivanja na Dunaju v družbi slovenskih študentov dobro znana. Zato nosi seveda zgodba pečat tedanjega časa, a je vendar očarljiva po Cankarjevem jeziku in slogu ter po mnogih iskrenih izpovedih, ki imajo večnostno lepoto in vrednost.

Zato je tržaško občinstvo z zanimanjem prisluhnilo pripovedovanju gledališke umetnice. Gotovo je tako dolga pripoved nekoliko utrudljiva zaradi svoje statičnosti, vendar jo je znala igralka v določenih trenutkih toliko razgibati, da je znova vzbudila pozornost s svojo zgodbo.

Branka Verdonik Rasbergerjeva izhaja iz tiste solidne šole izpred dveh oziroma treh desetletij, ko je igravec dajal izgovoru samoglasnikov posebno mehko in mu je beseda pela ter se v izra-zu bližala pomenskemu poudarku. Njeni »a«—ji, »o«—ji in »i« ji zato zvane na poseben način, podobno kot so jih izgovarjale nekoč prvakinje Ljubljanske drame, na primer Maria Vera ali Mileva Šaričeva. Vendar so dobili pri Rasbergerjevi ti,

sicer mehko barvani samoglasniki tuj, nenavaden prizvok. To je gotovo od tod, ker igra igralka dalj časa v hrvaškem jeziku. Od tod se je najbrže pridružil tudi trdi »l«. V slovenščini zveni »l« namreč mnogo mehkeje, kot pa je njen.

Kljub tem vplivom pa izraža govorica Rasbergerjeve veliko kulturo in lep glasovni razpon. Cankarjev jezik, ki je tako izbran in zvoneč, dobi v igralkini govorici polnost svoje lepote. Tako lahko trdimo, da se je igralka dvignila v govorni kulturi na stopnjo, ki je ne dosega mnogo slovenskih igralcev, posebno ne zunaj osrednjega gledališča v Ljubljani.

Drugo, kar je lahko spoznal na tem večeru gledavec in igravec je dejstvo, da je treba tako zelo suvereno poznati vsebino, če jo hočemo potem zares umetniško posredovati. To je bil gotovo nauk za marsikatero našega igravca.

Igravka je znala dati »Gospe Judite« tisto stilno posebnost, ki ji jo je namenil pisatelj. V vlogi gospoda nastopa Jožko Lukež, režiral pa je Edo Verdonik.

Poleg vseh kvalitiet, ki jih je pokazala igralka pa se zdi tak večer le malce predolg in premonoton za redne predstave. Možen je le za tako izbrano občinstvo, kakor je bilo na premieri.

Izšla je „LISTINA“

Slovenska Matica v Ljubljani je izdala knjigo Edvarda Kocbeka »Listina« (Dnevniški zapiski od 3. maja do 2. decembra 1943). Knjiga je izšla v zbirki »Spomini in srečanja«.

Ta Kocbekova knjiga predstavlja II. del njegovih partizanskih spominov. Prvi del, pod naslovom »Tovarišija«, je izšel, kot znano, l. 1949.

V sklepni besedi napoveduje Kocbek še tretji del svojih medvojnih spominov, ki zajemajo čas od 2. dec. 1943 do osvoboditve Beograda, ko se je za Kocbeka nehalo partizansko obdobje.

Druga knjiga šteje 550 strani.

Slovenska Matica je izdala knjigo »Slovenska književnost 1945-65« (Prva knjiga), ki so jo napisali Boris Paternu, Helga Glušič - Krišper in Matjaž Kmecl.

Ob obeh knjigah bomo prinesli obširnejši oceni.

KNJIZICA O »ČUPI«

Pri založništvu Tržaškega tiska je izšla nedavno kot brošura na 24 straneh drobnega tiska razprava pokojnega Zorka Jelinčiča »Razvoj slovenskega ribištva«. Dejanska pa je to razprava o starodavnem čolnu tukajšnjih slovenskih ribičev »čupi«. Temu obsežnemu poglavju, ki obsega 18 strani, je dodano še kratko poglavje »Nadaljnji razvoj ribištva«, ki je sicer tudi zanimivo in prinaša za zgodovino slovenskega ribištva važne podatke, vendar pa ne opravičuje naslova knjižice, ki bi moral omenjati prevsem čupo.

Jelinčič je posvetil temu starinskemu čolnu — enodebelniku veliko pozornost in zbral precej gradiva, po pričevanju raznih nabrežinskih in kriških ribičev, ko so še sami lovili s čupo. Zdaj namreč — kot znano — tega čolna že nad 20 let nihče več ne uporablja in je sploh izginil s slovenske obale. Etnografi so torej ujeli hip, da so si ga še lahko ogledali (preden sta zadnja dva primerka izginila v muzejih) in da so ga tako ohranili vsaj v opisu in fotografiji. Že pred Jelinčičem so se ukvarjali s čupo že nekateri drugi, kot npr. prof. Rado Lenček, zdaj predavatelj za slavistiko na Columbia univerzi v New Yorku, ki je prvi pritegnil pozornost širše slovenske javnosti in zlasti etnografije na ta čoln, ki izvira še iz sive davnine.

Noben pa se ni podrobneje ukvarjal z ime-nom čolna, ki močno spominja tudi na starinske hišice istrskih kmetov »čuba« (ta izraz je uporabljal npr. pisatelj Stanko Vuk (glej »Zemljo na za-

RESKO PIONIRSKO GLEDALIŠČE: SNEGULJICA IN SEDEM SKRATOV

Pionirsko gledališče na Reki je stalno in ima tudi svoj baletni zbor. Ko se je predstavilo v Trstu s Sneguljico, je kmalu osvojilo mlade gledavce, Spričo mladih izvajalcev pa je bila tudi razumljiva zdaj večja, zdaj manjša popolnost. Vsekakor so vsi plesavci ustvarili zelo lepo enovito pravljíčno mimično podobo zgodbe, ki je vsem otrokom znana in so jo tokrat doživljali v mimiki in ritmu, brez besede pripovedi.

Med plesavci je ustvarila Maca Mraković podobo pravljíčne nežnosti in lepote, zapušenosti in vdanosti, vere in ljubeznivosti. Gordana Indičič je v mišičnem naponu izražala vso domišljavost in brezsrčnost kraljice, srd in odločnost; njen ples je gibek in siguren, doživljen in izrazen. Lepi in pravljíčno močno poudarjeni so prizori s čarovnico, ki jo je plesala Vlasta Gunčič. S svojim viharним plesom z mimičnim pridihom in igravskim izrazom je ustvarila izredno plastično podobo temnega pravljíčnega bitja. Prijetno podobo princa je plesno podoživel Branko Uglješa. Dvornega norčeka je plesala Simona Petrovič, Srnico Višnja Ristič, lovca pa Slobodan Hranueli. Preprosti ples palčkov in njihova igra sta izražala pristno igrivost otroške nagajivosti in sproščenosti, čeprav so se s tem malce oddaljili iz okvira enovite podobe.

Baletna zamisel je delo koreografa Jože Komljenoviča, scenografijo pa je oskrbel Marko Kaleb. Pri klavirju je spremljala celotni balet Teodora Vidulič.

Predstava je bila otrokom dojemljiva in so jo sprejeli s pristrčno zavzetostjo.

hođu«). Nedvomno izhaja iz besede »kuba« ali »kupa«, ki spada predvsem k skandinavskemu izrazo-slovju in pomeni votlo drevesno deblo ali sploh nekaj votlega in lesenega. Jasno je, da to ime ni moglo nastati šele na tukajšnji obali, ampak so ga prinesli Slovenci najbrž že s seboj (s čolnom vred). Zato je raziskovanje o izvoru čupe nadvse privlačno in tudi zgodovinsko pomembno. Tako pomeni ta knjižica pokojnega Jelinčiča precej večji prispevek v slovenski etnografiji in najbrž tudi k osvetlitvi najstarejše slovenske zgodovine (ali prazgodovine), kot pa bi si mogel kdo glede na njeno drobnost misliti.

Škoda je, da so klišej odtisnjeni kar na navaden papir, tako da so ilustracije zelo nejasne. Če bi bili izbrali zanje tak papir, da bi bile prišle fotografije do izraza, in če bi bile odpravljene še razne sicer nebitvene tiskovne napake, bi lahko rekli, da je knjižica lep pojav v zamejskem tisku in bi bila lahko v ponos tudi slovenskemu zamejskemu etnografskemu raziskavanju. Pa tudi takšna, kot je, je vredna, da si jo prebere vsak, ki mu je pri srcu zgodovina našega slovenskega ribištva.

Dobi se v Tržaški knjigarni.

ITALIJANSKA BROŠURA O ALOJZU GRADNIKU

Pri založbi Gugnali v Modici je izšla nedavno brošura (»Alojz Gradnik il poeta dell'anima italo-slava«) (»Alojz Gradnik pesnik s italško-slovensko dušo«). Napisal jo je tržaški profesor slavist Umberto Urbani.

Brošura vsebuje kratek uvod, ki nam predstavi prof. Urbanija kot slavista in njegovo prizadevanje, da bi seznanil italijansko javnost s kulturnimi in slovstvi južnoslovenskih pa tudi drugih slovenskih narodov. Nato je na 15 straneh prikazano pesniško delo Alojza Gradnika, v obliki eseja. Vidljeno, da prof. Urbani zelo dobro pozna Gradnikovo poezijo. S svojo brošuro bo Gradnika gotovo še bolj približal Italijanom, ki ga sicer že lahko spoznajo po raznih prevodih. Na žalost pa je v brošuri zelo veliko tiskovnih napak, tako da se zdi, da pred tiskom sploh ni bila skorigirana. Napake ponekod spremenijo smisel besed, npr. »Ziate le stve« (nam. Zlate lestve) itd. Prof. Urbani sam ni mogel opraviti korektur, ker se mu je zadnje čase vid, kot je slišati, hudo poslabšal, če pa je bil kdo drug za to zadolžen, je delo slabo opravil. Škoda, ker to je velika lepota hiba te knjižice, ki smo je sicer zelo veseli.

Dobi se tudi v Tržaški knjigarni in jo priporočamo vsem, ki jih zanima slovenistika v Italiji in mednarodna veljava slovenske književnosti.

GOSPODARSTVO

Tudi v Švici se manjša število kmetij

Skoraj v vseh evropskih državah je opaziti bolj ali manj naglo padanje števila kmetij, kar pa ne pomeni, da se s tem manjša pridelek. Največkrat gre za opuščanje majhnih, nerentabilnih kmetij, s katerimi se povečajo druge kmetije, ki postanejo tako močnejše in rentabilnejše, ker jih je zaradi večje in bolj zaokrožene površine lažje racionalno obdelovati.

V Švici se je število kmetij zmanjšalo v zadnjem desetletju za več kot eno petino. Od leta 1955 do leta 1965 se je namreč skrčilo število kmetij za 21,2%.

Leta 1955 so našeli še 205 997 kmetij, leta 1965 pa le še 162.244. Najbolj je število kmetij nazadovalo v kantonih Bern, Valais, Varud in Zürich, na katere odpade skoraj polovica kmetij v Švici.

Pri tem nazadovanju pa je treba upoštevati kriterije, pod katerimi so bile štete kmetije. Za kmetijo velja v Švici namreč le podjetje, ki redi najmanj 1 odraslo govedo, 2 mali govedi in 30 glav perutnine. Za kmetijo velja tudi še obrat, ki prideluje najmanj na 10 arih vino, zelenjavo, tobak in podobno ali pa vsaj na četrt hektarja druge pridelke.

V tem desetletju se je v Švici število pridelovalcev žita skrčilo za 26.916 na 81.005, število živinorejcev pa za 31.600 na 127.900.

KMETIJSKE VOLITVE

Preteklo nedeljo so bile volitve v vsej goriški pokrajini za obnovo upravnih odborov Kmečkih bolniških blagajn. Od leta 1955 dalje so bile to pete volitve v te kmetijske ustanove. Po goriških občinah je

imela večino Zveza neposrednih obdelovalcev, ki jo vodi demokristjanski poslanec Bonomi. V njej so bili včlanjeni po večini tudi kmetovavci iz slovenskih občin.

Letos je postavila svoje kandidate tudi slovenski Kmečka zveza, povezana z levo vsmerjeno Alleanzo contadino. Vseh volivnih upravičencev je bilo 2306; od teh jih je pristopilo k volivnim žaram 2173 ali 94,36 odstotka. Prva lista je dobila 1434 glasov, druga pa 619. V petindvajsetih občinah goriške pokrajine, kolikor je bilo volivnih sedežev, so zmagali bonomijevci, razen v Doberdolu, Turjaku in v Gradiški.

V slovenskih občinah so pa izidi sledeči: v Doberdolu je Kmečka zveza dobila 43 glasov, lista številka 1 pa 16. V Steverjanu je dobila lista številka 1 48 glasov, Kmečka zveza pa 30. V Sovodnjah si držita obe kmetijski organizaciji ravnotežje s 45 glasovi vsaka.

Ni dvoma, da bi si goriški slovenski kmetje priborili večje zastopstvo v Kmečkih blagajnah, če bi enotno nastopali.

Rupa:

PASJEREJA

Pri nas se ta in oni ukvarja z marsikaterim poslom, kajti zaslužek je pač zaslužek. Domačini Rupenci so pa brez izjem kmetovavci ali delavci v tovarnah ali v podjetjih.

Zato se bo marsikomu tem bolj čudno zdelo, da se kdo pri nas ukvarja tudi s pasjerejo. Tako smo pred nedavnim brali v slovenskem tržaškem dnevniku. Pripomniti pa moramo resnici na ljubo, da dotični pasjerejec ni domačin, ampak priseljenc iz Južne Italije, kar dokazuje že njegov priimek Ruggeri. S tem pa nočemo reči, da se ne sme ukvarjati, s čimer se boče. Nikakor pa ne nosijo pristni domačini priimka Ruggeri ali podobno.

VELIKI BANKOVCI

V najkrajšem času bodo prišli v obtok bankovci po 50 in 100 tisoč lir. Senat je tozadevni vladni predlog že odobril. Stotisočlirski bankovci bodo precej veliki, v širino 11 centimetrov in v dolžino kar 22. Petdesettisočlirski bodo nekoliko manjši. Za obojne bo uporabljala državna tiskarna nekoliko trši papir kot je pri sedanjih bankovcih po 10.000 lir.

Krožili pa bodo le v večjih medbančnih poslih in ne v vsakdanjem malem prometu.

Gnojila namesto jekla za Indijo

Indijska vlada namerava, kot poročajo iz indijskih gospodarskih krogov, zmanjšati produkcijo velikih železarn in jeklarn v Rourkeli in Durgapuru, da bi lahko s prihranjenimi devizami kupila več umetnih gnojil, ker v Indiji primanjkuje živeža. Železarno v Rourkeli finančno podpira Zahodna Nemčija, ono v Durgapuru pa Velika Britanija. Zdaj bi indijska vlada rada, da bi šel precejšen del pomoči teh dveh držav namesto za železarni in jeklarni rajši za umetna gnojila. Ker je indijsko go-

spodarstvo v precejšnji krizi, se je tudi zmanjšalo povpraševanje po železu in jeklu iz omenjenih železarn. Ljudstvu pa stalno grozi lakota zaradi slabega stanja poljedelstva.

Tudi tu se je izkazalo, da se z visokotečimi načrti industrializacije ne pride daleč, če ni zdravih infrastruktur in predvsem zdravega poljedelstva. »Iz malega raste veliko«, pravi pregovor, iz nič pa zna ustvarjati samo Bog. Se tako izdatna tuja pomoč tega ne zmore.

DOKTOR SMRTI

2

LEV DETELA

»Toda to se ja ne more zgoditi z vsakim, ki tam gori spi.«

»Če bi vi vedeli,« je švignil možak, »kako je gost zgoraj kričal, bi si dvakrat premislili...«

»Toda gospod. Jaz sem popolnoma normalen. Meni se ne more prav nič takega pripetiti.«

»Mislite?« je nejeverno zamrmral skrivnostni vratar. »Že petim se je pripetilo... Posebno zadnji je grozovito kričal... Deset minut pred četrto se je zgodilo. Planil je iz sobe, padel po stopnicah in si zlomil nogo... Pozneje ni mogel povedati, kaj je tam zgoraj videl, kaj se je bilo zgodilo...«

»Vse to me ne vznemirja posebno... V tem dežju ne morem prenočiti na cesti... Zbit sem od dolgega potovanja... Pokažite mi sobo.«

Vratar se je vidno vznemiril, potem pa je vendarle pograbil ključ in me popeljal nekam navzgor po temačnem in zatohlem hodniku. Hodila sva zelo dolgo. Najprej sva se vzpenjala po zavitem starikavem stopnišču, ki mu ni hotelo biti konca, potem pa

sva prišla na razjedene lesene stopnice, ki so spominjale na lestev, tako so bile strmel škripalo je, ko sva se vzpenjala navzgor in drobna električna žarnica je kot hudoben planet mežikala z umazanega stropa.

Vratar je odklenil vrata s težavo. Prostor, ki se je odprl mojim očem, je bil majhen in čuden. V kotu je stala majhna železna postelja, poleg nje pa je sameval trhel lesen stol, drugih predmetov v sobi ni bilo. Nekoliko utruja; oče je bilo, da soba ni imela nikakršnega okna. Podstrešje pač, sem si mislil...

Možak je prinesel rjuho in odeje, pripravil posteljo in se nato, želeč mi lahko noč, hitro odstranil.

Počasi sem se vlegel. Nič posebnega, ta soba, sem si mislil...

Toda brez oken, kot mrtvašnica...

Vrat nisem zaklenil, luči nisem hotel ugasniti...

Nič posebnega, ta soba...

Po strehi je bobnal dež, mesto je ječalo in se treslo v vetru...

Nenadoma sem zaspal. Sredi noči me je — kot strela — zbudilo. Pogledal sem na uro: Deset minut pred četrto!

Polastil se me je tesnoben občutek. Kaj ni vratar govoril, da se je enemu pripetilo deset minut pred četrto... Zadrževal sem od strahu.

Moje oči so se zapodile po golih sivih stenah, spolzele so čez strop in zatrepetale od groze... Nad mano se je črnikalo nočno nebo. Lina na stropu, ki je preje nisem opazil, je bila odprta.

Dih mi je zastal. Čez lino so polzeli debeli mesnati prsti, najprej se je prikazala levica, potem desnica, nenadoma je skozi lino zabolščala topoumna in brutalna morilčeva glava, pravi neandertalec!

Glava se je premikala počasi in zlovešče, željusti so se tresle kot da bi mlele kamne, tu in tam so zatrzale v nečloveškem ugodju...

Ležal sem kot okamenel. Neznane oči so me krvoločno motrile... Pogledal sem ga... To je moja smrt, to je moj krvnik! Brutalni obraz se je sunkovito premaknil, morilec se je poganjal skozi lino!

Grozovita sila me je vrgla iz postelje... Na stopnišču sem blazno zatulil, se opotekel in izgubil zavest...

(Dälje)

Spomini iz prve svetovne vojne

45 V RUSKEM UJETNISTVU Inž. J. R.

Slavnost je trajala do večerje, potem pa so Čehi kot trezni in pametni ljudje sklenili, da gredo zgodaj spat, ker se morajo drugi dan že ob 6. uri odpraviti na železniško postajo Mireni. Niso pa tako hitro izginile Moldovanke in oni redki Moldovani, ki so jih spremljali. Plesale in pele so še dolgo, kajti ko sem se vrnil z vremenske opazovalnice, sem še videl, kako plešejo neke vrste kolo, s prepletanimi rokami preko ramen. Sredi kola sta stari Čumak in snaha Tamara plesala in nekaj pela, kolašice pa so brundale zraven. Jaz od vsega nisem nič razumel in zato sem se obrnil proti domu. Blizu tam, kjer mi je Galka pomagala napraviti maturo iz jahaltva, sta stali za ograjo Malakanka s prijateljico in imeli v svoji sredi tretjo, znatno mlajšo in precej okroglo Evino hčerko. Ko sem dvignil luč veternico in si boljše ogledal, sem opazil prav čedno stvarco, ki pa je močno zardela, ko sva se srečala z očmi. Rekel sem »lahko noč« in hotel mimo. Minila pa je cela ura, preden smo se ločili v upanju, da se bomo kmalu zopet srečali.

Drugi dan so bili Čehi opravljeni že pred 6. uro. Nekateri so imeli nahrbtnike, plahte in suknje, pri drugih pa se je videlo, da so bili izropani, ko so bili ujeti. Vse svoje stvari so imeli v mali vrečici. Kako to, da jih niso boljše opremili, ko so jih poslali na »rabortu«? Sedaj pa jih to ni več brigalo, saj bodo dobili vsi uniformo, svojo narodno, češko. Ravnatelj je Čeha spremljal v Benderi na vojni okraj. Stari Čumak je napregel žrebca, da odpeljeta barina do postaje. Tako se bosta žrebca tudi nekoliko razhodila. Zvečer naj pride zopet po njega na postajo

Barin je dal znamenje za odhod, Čehi so se uvrstili v tristo, eden je dal znamenje za marš in takt, kolona je krenila naprej in takrat se je oglasilo: »Byvali Čehove, slavni junaci... byvali spivali (prepevali).

Če je tako velika zmaga in pravi prodor, potem so Italijani gotovo tudi v Ajdovščini in moja rojstna vas Skrilje je zasedena. Iz prvih treh vojnih poročil sem razbral, da so Italijani zasedli Gorico s hribom sv. Mihaela z doberdobsko planoto, ves desni breg Soče s Kalvarijo, Oslavjem, Sabotinom in sv. Va'entinom; naprej ni bilo razvidno. A kako daleč so prišli na vzhod pri Gorici? Noben kraj ni imenovan, pisalo je samo o reki »Tertoibizza«. Sodeč po četrtem poročilu, se je fronta že umirila. Vzhodno od Gorice morajo biti zasedeni Sempeter in obe Vrtojbi; Kronberg ni omenjen. Kje si sedaj ti, zlati Vinko?

Omenil sem ravnatelju, da ni razvidno, kako daleč so Italijani prodrli, ker je premalo krajev omenjenih. Odgovoril mi je, da je imenovana reka »Vertoibizza«. Prosil sem ga, naj najprej najde na svojem zemljevidu reko Vertoibizzo, potem mu bom raztolmačil, kako daleč so Italijani prodrli. Vprašal sem ga, če lahko vzamem češke časopise, katere bom samo pregledal in jih potem dal češkemu učiteljem. Dovolil mi je. Pregledal sem jih še tisti večer in jih drugo jutro oddal.

Kmalu nato je prišel k učiteljem ravnatelj in jih vprašal, če so dobili časopise, katere je on prinesel iz Benderija. Povedal jim je tudi, kako je bilo z ljudmi, ki jih je izročil na vojnem okraju, in da so sedaj že v češki armadi. Rekel jim je, da bo vojne kmalu konec, ker so Italijani zadali Avstriji smrten udarec. Jaz sem ga malo

hudomušno vprašal, če je kje na zemljevidu iztaknil reko »Vertoibizzo«? Rekel je, da ni dolgo iskal, ker je bil pretruden. Odvrnil sem mu, da tiste reke gotovo ne bo našel, ker je kljub dolgemu imenu zelo majhna in precejšnji del leta sploh suha. Vsekakor da je znatno manjša kot Bičok kake četrte ure oddaljena reka.

Ni mi verjel in je iskal Vertojbiico naprej, a ne nekje zahodno od »Triesta« kot pravijo Rusi Trstu, ampak zahodno od Budimpešte.

Tisti dan po kosilu se je pojavil na preizkuševališču učitelj, ki je povedal, da je dobil od vojnega okraja poziv, naj izroči svoje vojne ujetnike preizkuševališču, in enak poziv je dobil pop. Vsega skupaj je 5 teh vojnih ujetnikov. Ali je Nikolaj Stepanovič o tem obveščen? In kdaj jih lahko pripelje? Ravnatelj je odgovoril, da so mu na vojnem okraju to povedali že pred dnevi in da jih lahko pripelje tudi takoj. Učitelj je še dejal, da more te vojne ujetnike samo priporočiti, ker so inteligentni in pridni. Pripeljal jih bo takoj. In res, ko sem se vrnil iz vremenske opazovalnice, sem jih že videl pred ravnateljstvo hišo. Takoj sem pristopil k njim in jih nagovoril kar slovenski, ker sem opazil, da imajo na bluzi rožnate našive, kot 97. polk naš preslavni tržaški »demogela«. Bili pa so trije Hrvati iz Istre in le dva Slovence. Slovenca sta bila Jordan Gorjan iz Vrtojbe pri Gorici, poznejši tajnik ljudskega okrajnega odbora Nova Gorica in Franc Pavlovac iz Kilovč pri Ilirski Bistrici, priznan slovenski umetnik slikar, bivajoč v Ljubljani, Istrani pa Kresina, Sirotič in Blažević. Razen slednjega so bili vsi dijaki. Naglo sem jih nekoliko informiral o stanju na preizkuševališču. Takrat sta prišla iz hiše ravnatelj in učitelj. Slednji se je poslovil, ravnatelj pa je novodošle pozdravil s par ruskimi besedami, potem pa v nemščini. (Dalje)

37

Pokristjanjenje Slovencev N. II.

Imena na a so ostala najbolj nespremenjena, najbrž zaradi svoje kratkosti, tako da je mogoče na prvi pogled ugotoviti njihov pomen, kot dokazuje tudi primera Fajdiga (iz faedi — iskati prepir, Pretepač) ali Škraba (iz skrá — škrabljati zarezavati, Zarezovavec).

Čudno ime Predikaka, ki je pogosto na Štajerskem, pride iz staronordijske besede prédika — učiti, pomeni torej učitelj. Ravno to ime je tipičen primer lepih in vsebinsko pomenljivih staronordijskih imen iz davnega časa, ki pa so postala v današnji slovenščini nerazumljiva in zvenijo zato nekaterim ušesom smešno. A čimbolj je kakšen slovenski priimek danes nerazumljiv in dozdnevno celo smešen, tembolj gotovo se je ohranil tako fonetično kot po svojem pomenu nespremenjen. To velja tudi za priimek Milaret, ki pomeni dobesedno maelarett (Tisti, ki govori prav, modro). Tako so verjetno označevali človeka, ki je opravljal kako pravno, sodno funkcijo.

Zanimivo je, da najdemo v bližini slovenske morske obale priimke, ki se nanašajo na morje in ki so tipični ravno za obalno področje, npr. Legiša (iz leykr, kar je sinonim za hav — morje, ali iz leggja — voditi ladjo ali peljati se z njo). Priimek Sosič pride gotovo iz sestavljenke saesid ali sjósid

— dobesedno: morjased, torej tisti, ki je naseljen (sedi) ob morju. To je morda v zvezi s krajevnim imenom Sesljan, ki pomeni dobesedno »Morski zaliv v zatišju« (Saes — morski, lón — zatišni zaliv, luknja, morje ob peščenih obali, mirno mesto v reki). Prvotna oblika imena Sesljan bi bila torej Saeslón (izg. Soslón). Tudi priimek Zega pride najbrž iz besede sae — morje in je pomenil verjetno pomorščaka (staronordijsko saegarpr je pomenilo »neustrašni mornar, stari morski volk«).

Tudi razširjeni primorski priimek Zafred se nanaša na morje in pomeni dobesedno »Morski mir«, a verjetneje je, da pride iz Sa-foerd (Sá — morje, foerd — vožnja, plovba), in da pomeni Morjeplovec.

Medtem ko so priimki na šek že jezikovne okamenine, ker v slovenščini ni mogoče več oblikovati novih besed, ki bi se končale na šek, pa spadajo priimki na ar in nik še k živemu jeziku, saj nastajajo vedno nove besede na ti dve končnici, čeprav tudi ti dve izvirata iz staronordijskega jezika, enako kot mnogi priimki, ki se končujejo tako. Priimki na ar in nik pridejo iz staronordijskih samostalnikov in deležnikov s samostalniškim pomenom, ki so se končavali na ari in nigi, npr. Rugar ali Rupel (iz rupa — ropati, torej Ropar), Merhar (iz merr

har — Ima konja), Kotar (iz kot — koča, majhna kmetija), Zalar (iz salr — hiša z enim samim prostorom, torej Mož, ki ima majhno hišo), Dragar (draga — nositi), Dimnik (iz dimma — tema, dim), Vodnik (pride najbrž iz besede vatn — stoječa voda, jezero, torej Tisti, ki ima kmetijo ob jezeru), Blaznik (iz blasning — Tisti, ki se napihuje).

Pri mnogih priimkih, ki so imeli prvotno končnico na ingi ali ing, se je ta s časom spremenila v končnico nič ali ič, npr. Valič (verjetno iz Valling — Tisti, ki voli, to je: Mož, ki ima volivno pravico v določeni stvari), Beranič (iz Beraning — Noseči, Nosač) itd. Ta sprememba je nastopila najbrž šele precej pozno, ker so Romani (Furlani in Italijani) še dolgo slišali v takih priimkih sosednjega slovenskega prebivavstva g namesto č in so zato tudi pisali g namesto č, npr. Cencig namesto Cencič (morda Tengding — dolžen).

Precej slovenskih priimkov izhaja iz nekdanjih staronordijskih nazivov za obrti ali druge dejavnosti npr. Žnidar (iz sniddar — krojač; ta beseda pač ni mogla priti iz nemške Schneider), Vadnal (iz vād — tkati, in vadmál — doma tkano volneno blago), Špolar (tisti, ki je koval žeblje, imenovane spola), morda Štular (iz stóll — stol, torej stolar), Hladnik (iz hlada — nakladati na ladjo), Horvat ali Hrovat (iz hord-ward ali hjord-ward — črednik, pastir), itd. (Dalje)

ŽENA IN DOM

zakaj je otrok nervozen?

Znaki duševnih motenj, ki jih označujemo kot vedenjske motnje ali nevrotične motnje, so pri otrocih v današnjem času dokaj pogostni. Ameriške statistike cenijo, da kaže 15 do 50 odst. šolskih otrok znake takih motenj. Tudi naše matere se vedno bolj pogosto pritožujejo: »Moj otrok je nervozen.« Porast nevrotičnih motenj v otroški dobi si razlagamo s sodobnim načinom življenja, ki ima hiter tempo, nagle spremembe ter visoke zahteve do posameznika.

Otrok sicer ni neposredno vključen v vsa ta dogajanja. Vsaj dokler je majhen, živi v ozkem krogu svoje družine. Toda ta družina je vključena v širše socioekonomske okolje, iz katerega prenaša posredno vse škodljive dejavnike na otroka. Prenos je možen na različne načine: Starši se vključujejo v tekmo za dvig standarda in pozabljajo, da imajo doma majhnega otroka, ki bi veliko bolj potreboval njihovo prisotnost v popoldanskih urah kot pa avto, za katerega honorarno delajo. Včasih starši stresejo doma s seboj vse napetosti službe ter ustvarijo neprijetno družinsko atmosfero. Najbolj pogosta pa sta nekakšna splošna nervoza in razdražljivost, ki preprečujeta razumevanje in prijateljski odnos do otroka. Med starši in otroki se ustvari nevidna pregraja, ki onemogoča sproščeno odnosev ter povzroča motnje v otrokovem čustvenem razvoju.

Za otrokov duševni razvoj ima okolje, v katerem otrok preživlja prva leta svojega življenja, vreden pomen. Če je to okolje neprijetno, če se otrok v njem ne počuti varnega, upoštevanega in ljubljene, se lahko prej ali slej pojavijo pri njem duševne motnje.

Otrok kaže motnje v svojem duševnem življenju na različne načine: moči posteljo, maže hlače, jeclja, ima slab ali prekomeren apetit, slabo spi, ni uspešen v šoli kljub normalni inteligenci, ali pa ne zna navezovati stikov s sovrstniki v šoli in vrtcu. Včasih je otrok vzgojno težko vodljiv, laže, krađe, uhaja iz šole ali od doma. Nekateri so zopet pretirano nemirni: nenehno gibljejo z rokami in se pačijo, nimajo obstanka, nobena stvar jih ne priklene za dalj časa. Včasih pa je otrok pretirano plah, zadržan in navezan na starše.

V večini primerov dolžimo otrokovo najožje okolje, to se pravi predvsem starše, da so s svo-

jimi vzgojnimi napakami ali z lastno nervozo povzročili duševne motnje pri otroku. Vendar to ni vedno res. Nekateri otroci so že po naravi veliko bolj občutljivi in veliko težje prenašajo življenjske obremenitve.

Preobčutljivi otrok potrebuje od staršev dodatno zaščito pred nevspešnostmi, ki bi ga utegnile pruhudo prizadeti. Po drugi strani pa je treba takega otroka pripraviti na samostojno življenje, kajti prej ali slej se bo le moral sam spoprijeti s težavami.

Ne glede na to, ali gre za preobčutljivega otroka ali za otroka, ki je moten zaradi neugodnih vplivov okolja, so najprej starši tisti, ki lahko otroku pomagajo. Starši se morajo zavedati, da s svojim odnosom do otrok v nekem smislu določajo njegovo usodo. Prav v prvih letih življenja, to je v obdobju, ko je otrok še povsem odvisen od staršev, se gradi človekova osebnost. Otroki, ki bo raste v ugodnem okolju, bo imel več izgledov, da ohrani duševno ravnovesje v vrsti neugodnih situacij, ki ga bodo doletele. Tak otrok bo v poznejših letih uspešneje reševal konflikte in bo na splošno bolj odporen. Pravilen odnos do otroka je kapital, ki ga dajemo otroku na pot v življenje.

Če se je pri otroku pojavila resnejša vedenjska motnja, je najboljša, da se starši posvetujejo s strokovnjakom. Včasih namreč starši grešijo pri vzgoji v sveti veri, da delajo prav in pri tem res želijo otroku vse najbolje. Ker ljudje pač ne vidimo svojih napak, bo pogosto šele strokovnjak lahko pokazal izhod iz stiske. Na Polikliniki v Ljubljani in na Centralnem otroškem dispanzerju obstaja oddelek za duševne motnje pri otrocih. Tam lahko dobe starši potrebna navodila, vendar sta za uspeh zdravljenja predvsem pomembni dobra volja in pripravljenost samih staršev.

dr. ANICA KOS
(»Delo«)

MANJ ŠOLSkih KNJIG

Minister za kulturo Mikat v nemški deželi Nordrhein-Westfalen je začel akcijo, da bi se zmanjšalo število učnih knjig v osnovnih šolah v tej deželi. To je potrebno tako zaradi poenostavitve pouka kot tudi zaradi zmanjšanja teže, ki jo morajo vleči šolarji v šolskih torbah s seboj.

Novice po svetu

DEBATA O PROTI OBVEŠČEVALNI SLUŽBI

Jutri, v petek, se bo začela v italijanskem senatu, prihodnji teden pa v poslanski zbornici debata o zadevi SIFAR, to je protiobveščevalne službe v vojski, ki je ime'a pod nadzorstvom tudi razne italijanske politične osebnosti. Zaradi škandala, ki je nastal, ko je prišla ta zadeva na dan, je bil zamenjan poveljnik glavnega stana vojske general De Lorenzo. Sam ni hotel odstopiti, češ da se ne zaveda nobene krivde, in izjavil je tudi, da se bo pritožil na državni svet.

Ta zadeva v precejšnji meri zaposluje italijanske politične kroge in jasno je, da bi jo nekatere stranke, posebno tiste na desnici in levi, rade izkoristile v svoje namene. To velja zlasti za liberalce.

Kot znano, je nastal pred nekaj leti tudi v Nemčiji hrup v tisku in javnosti zaradi podobne zadeve. Zdi se, da tiči za vsem tem posnemanje sistema ameriške in sovjetske obveščevalne službe.

V nedeljo, 23. aprila, bo na športnem igrišču v Boljuncu nogometna tekma: BREG — UNION.

Cisti izkupiček tekme je namenjen Srednji šoli v Dolini kot prispevek za postavitve kipa Simona Gregorčiča.

Občinstvo je vljudno vabljeno, da se tekme udeleži v največjem številu.

Začetek tekme bo ob 15.30 uri.

SPREMENBE NA MADŽARSKEM

Nedavno tega so se izvršile na Madžarskem pomembne politične spremembe na vodstvenih mestih. Iz zdravstvenih ali drugih razlogov je odstopil s svojega mesta republiški predsednik Istvan Doby.

Nasledil ga je 48-letni Pal Losonczy, dosedanji poljedeljski minister, ki velja za zmerno usmerjenega.

Odstopil je tudi dosedanji ministrski predsednik Gyula Kallay. Na njegovo mesto je prišel Jenő Fock, namestnik ministrskega predsednika. Fock je bil že med vojno član ilegalne partije. Leta 1940 je bil obsojen na 3 leta ječe. Po vojni je postal voditelj strokovnih delavskih gibanj. Uveljavil se je tudi kot gospodarski strokovnjak, ki je navezal stike tudi z zapadom. Po njegovi zaslugi so se začela pogajanja s Kruppovim zapadno-nemškim koncernom za gospodarsko sodelovanje. S Fockovim nastopom pričakujejo novo smer Madžarske v gospodarskih odnosih z zahodnimi državami.

JUGOSLAVIJA ODSOTNA

Jugoslavija se ne bo udeležila, kot poročajo iz Beograda, vrhunškega sestanka komunističnih partij vzhodnoevropskih držav v Karlovih Varah. Odsotna bo tudi Romunija. Sestanek bo ob koncu tega meseca.

Iz Gorice

GLEDALISKI NASTOP

Prihodnjo sredo, 26. aprila, bo gostovalo v Gorici Slovensko gledališče iz Trsta v prosvetni dvorani na Verdijevem korzu 13. Igralo bo dve enojanki poljskega dramaturga Slawoniva Mrožka, in sicer »Strep tease« in »Carobna noč«. Sedeži se lahko rezervirajo v ul. Ascoli 1, v prodaji pa bodo eno uro pred predstavo pri b'agajni.

ŠPORT

Nino Benvenuti svetovni prvak

Devetindvajsetletni tržaški boksar Nino Benvenuti je v ponedeljek zvečer v New Yorku porazil dosedanjega svetovnega prvaka Emila Griffitha in si s tem osvojil naslov svetovnega prvaka srednje teže kategorije. Srečanje je bilo v znani dvorani »Madison Garden«.

V prvih dveh rundah je bil v rahli premoči Benvenuti, ki je v drugi rundi nasprotnika iznenadil z močnim udarcem, da se je za hip usedel. Za Benvenutija je bila najbolj kritična 4. runda, ko ga je Griffith z močnim udarcem vrgel ob vrvi, od koder se je omamljen zakotalil na tla. Italijan pa je vendarle našel v sebi toliko moči, volje in poguma, da je vstal, preden je sodnik naštel do osem, in nadaljeval boj do konca dramatične runde. V naslednjih rundah je Benvenuti očitno pokazal, da ga nasprotnikov udarec ni zmedel, ker se je od tedaj dalje njegova premoč vedno bolj stopnjevala.

Griffith je verjetno podcenjeval Benvenutijevo moč in spretnost. Ko pa je ugotovil, da ga ne more na noben način zrušiti na tla, je postal živčen ter si s svojimi divjimi napadi še bolj kvaril položaj. Priznati pa je treba, da je v tem srečanju Benvenuti pokazal vrnile, ki jih športniki le redko pokažejo, in sicer predvsem izredno vztrajnost in pogum ter inteligentno boksanje.

Sodniki so mu brez obotavljanja priznali zmago po točkah. Od 15 rund sta mu dva sodnika priznala deset, eden pa osem rund.

Boksarja se bosta ponovno srečala v začetku julija, in sicer ali v New Yorku ali v kakem drugem kraju Amerike.

OB PRAZNIKU SVOBODE IN ODPORA NASILJU

(Nadaljevanje s 1. strani)

terege oblast naj zamenja samo njihova oblast. Hoteli so resnično svobodo, o njej so sanjali, pomenila jim je isto kot življenje, zanj so umirali, saj se jim je zdelo življenje brez svobode nevredno besede življenje. In ko praznujemo 25. april, praznik svobode, ga praznujemo v takem pojmovanju svobode — svobode za vse ljudi, za vse narode in za vse človeške skupnosti, tudi za tiste, ki jih označuje beseda manjšina.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V četrtek, 20. aprila ob 21. uri v kino dvorani v SKEDNJU, v nedeljo, 23. aprila ob 17. uri v Prosvetnem domu na OPCINAH, v torek, 25. aprila ob 17. uri v dvorani »A. Sirk« v Sv. KRIZU

LUIGI PIRANDELLO

SAJ NI ZARES

(MA NON E' UNA COSA SERIA)

komedija v treh dejanjih

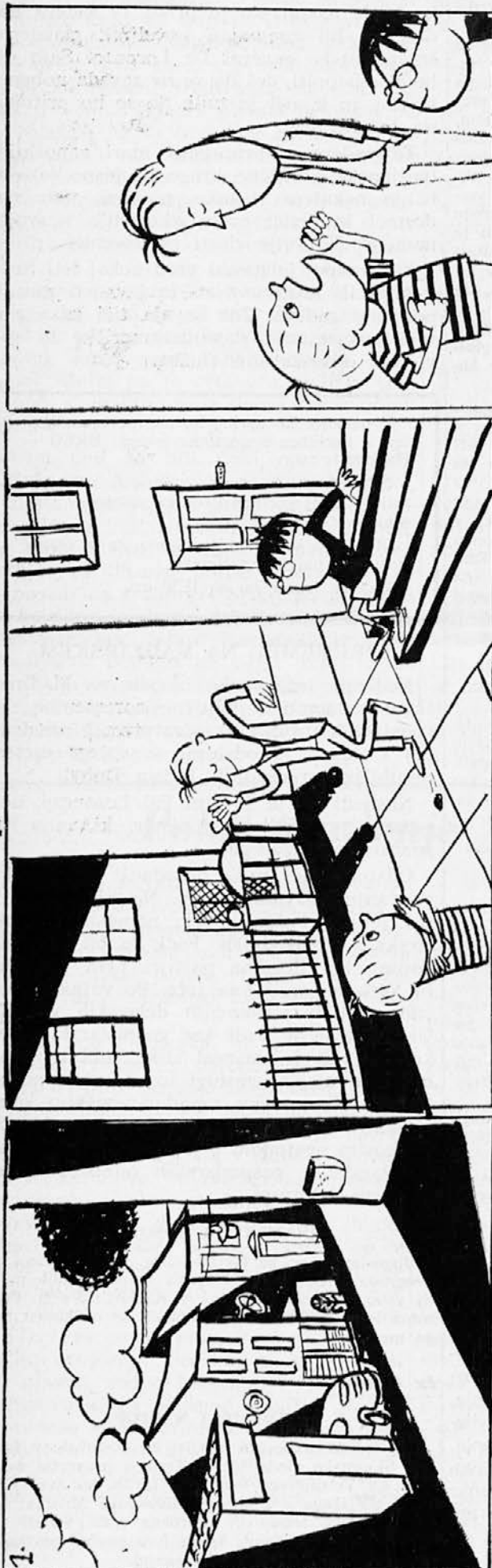
Prodaja vstopnic eno uro pred pričetkom predstave pri blagajnah dvoran.

Srečka

Riše ANDREJ NOVAK

na podstrešju

Piše TONE FORNEZZI

1. Bilo je pozno popoldne, sonce je kot velika pomaranča leno lezlo za čadaste strehe visokih hiš. Spodaj je bila prazna ulica vsa lisasta od dolgih senc. Pa ni bila čisto prazna.

»Fuč, na črto si stopil!«

»Nisem, ne. Lažeš.«

»Goljufivec, kar podplat pokaži!«

Sredi širokega pločnika je bil s kredo narisana velik, iz kvadratov sestavljen ristanec. Danko je na eni nogi stal sredi njega in jezno boljščal v Pika.

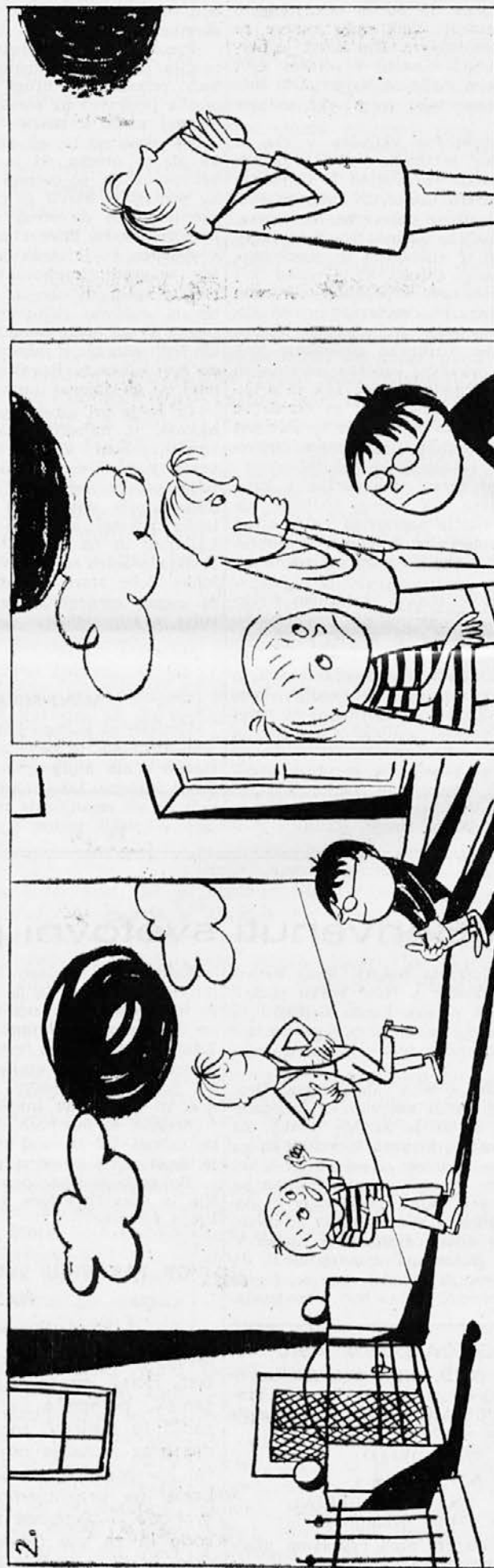
»Na, pogledj, nič ni. Kje kaj vidiš?«

Pik se je leno pobral s stopnice ob vežnih vratih in stopil k njemu.

»Kar drugo nogo pokaži, če si upaš! Boš videl, da se pozna kreda, ker si stopil na črto.«

Danko, še vedno na eni nogi, je srepo premeril Pika, ki je stal zdaj tik ob njem in je bil skoraj za glavo manjši.

»Glista!« je pocedil skozi zobe Danko.

2. Zdajci je Pik dvignil roko in s komolcem sunil Danko med rebra. Danko je loveš ravnotežje odskakal po pločniku in prav na robu obstal še vedno na eni nogi.

»He, he reva!« se je zarežal.

Pik je ihtavo vrgel ploščat kamen, da je odskakoval po ulici, kot da bi ga vrgel po mirni vodni gladini.

»Ne grem se več, z goljufivci že ne.«

»Nikar se ne prepirajta! Vedno se pripravata, pes naj vaju popade, tečna sta kot muhe z ošpicami,« ju je zmerjajoče miril Marko, sedeč še vedno na stopnici pred vežnimi vrati.

»Ne grem se, ne,« je pribil Pik. Ko se je use-

del zraven Marka, je namrdeno poškilil proti Danku. »Čaplja, tak ti kot čaplja!«

Danko, ki je bil zdaj čisto na robu pločnika, je še kar naprej stal na eni nogi in se zamišljeno kot da je prešlišal Pika, ozrl proti njima.

»Vesta kaj,« je dejal s povsem spremenjenim glasom, »ali vesta, na kaj mislim, ali vesta, na koga sedajle mislim?«